

FENOMÉN

bezDOMOVectví

FENOMÉN BEZDOMOVECTVÍ

Výzkumná zpráva

Zadavatel: Odbor sociálních služeb – Magistrát města Plzně

Autoři zprávy: doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D., PhDr. František Kalvas, Ph.D.

© Katedra sociologie, Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, únor 2014

OBSAH

ÚVOD	6
BEZDOMOVECTVÍ – TERMINOLOGIE	7
Legislativní vymezení pojmu bezdomovectví v České republice	7
Typologie ETHOS	7
Kategorizace bezdomovectví podle vnějších znaků	8
EKONOMICKÁ ANALÝZA: NÁKLADY, VÝTĚŽNOST, EFEKTIVITA (2007–2012)	9
METODOLOGIE	15
Fáze výzkumu	15
Skupinové diskuse	15
Monitoring vybraných míst výskytu bezdomovců	16
Lokalizace, způsob sčítání, dotazník	17
ZJIŠTĚNÍ	18
Demografické indikátory (věk, pohlaví, bydliště)	18
Bydlení	21
Znalost, zájem a využití sociálních služeb	24
Doklady	28
Způsob obživy	29
Spokojenost se životem	30
Časový snímek	32
ZÁVĚR	35
LITERATURA	38
PŘÍLOHY	39

ÚVOD

Cílem předkládané zprávy je představit výsledky výzkumu, jehož zadavatelem je Magistrát města Plzně – Odbor sociálních služeb (dále jen OSS) a řešitelem výzkumu je Katedra sociologie, Fakulty filozofické ZČU v Plzni. Stanovená zadání byla následující:

- (1) Zmapovat výskyt bezdomovců na území města Plzně v závislosti na jejich životní situaci – tj. osoby přebývající na ulici, v noclehárnách, azylových domech pro bezdomovce, přechodných ubytovnách, pobytových zařízeních pro ženy, v pobytových péčích pro starší bezdomovce, podporovaném bydlení¹**
- (2) Analyzovat potřeby a požadavky bezdomovců směřovaných k OSS**
- (3) Analyzovat povědomí a znalosti služeb poskytovaných OSS mezi bezdomovci**
- (4) Navrhnout další možné postupy ze strany OSS**

Skutečnost, že OSS usiluje opakovaně o získání relevantních dat o situaci bezdomovců, je dána tím, že bezdomovectví je ve stále větší míře věnována pozornost jak ve světě, tak i v České republice. Je to z toho důvodu, že se bezdomovectví stalo nedílnou součástí všech velkých měst, která představují spádové oblasti socioekonomického života v daných lokalitách, jímž je i město Plzeň. Analýzy příčin bezdomovectví v ČR jsou poměrně nedávné, jelikož před rokem 1989 se z ideologických důvodů tento jev „nevyskytoval“ a společenské strukturální změny, jež jsou způsobeny proměnou industriálních společností v postindustriální společnosti, se stále viditelněji projevují až od druhé poloviny 90. let 20. století.

Výsledkem je, že zejména větší česká města jsou stále více nucena se vypořádat s problematikou bezdomovectví. Důvodů, proč studovat bezdomovectví, je celá řada. Zesilující citlivost veřejnosti, rozevírání sociálních nůžek, nárůst sociální separace, proměna forem práce, ale například i mediální senzacechtivost přiblížit emočně laděné příběhy. Hospodářská stagnace, migrace, nárůst nezaměstnanosti, celkově subjektivně pociťovaná nespokojenost a intenzifikace obav z budoucnosti ústí ve společenskou poptávku po demonstrativním řešení „palčivého problému“ bezdomovectví. Výsledkem je ale zatím poměrně neucelená znalost příčin (zda se jedná o ekono-

mické, sociální nebo psychické příčiny, tzn. je-li problém strukturální povahy či individuální), což ústí v paušalizaci představ o skupině, označované jako bezdomovci.

Pozitivním faktem je, že se česká velká města začínají tímto tématem zabývat a hledají nástroje a strategie, jak danou věc řešit a to nejen proto, že se bezdomovci stávají nedílnou součástí života ve městech, ale i proto, že o kvalitě společnosti nejlépe vypovídá to, jak se stará a jak zachází se svými nejslabšími.

V následující zprávě předkládáme:

- (1) Základní pojmy a zákonné normy vztahující se k problematice bezdomovectví
- (2) Ekonomickou analýzu nákladů OSS na provoz zařízení pečujících o lidi bez domova – výtěžnost a efektivita těchto zařízení
- (3) Metodu sběru dat – skupinové diskuse, monitoring vybraných míst výskytu bezdomovců, lokalizace míst přespávání, dotazníkové šetření
- (4) Analýzu zjištěných poznatků
- (5) Navržení dalších kroků OSS

¹ Blíže viz sekce „Bezdomovectví – terminologie“ a Příloha č. 1. ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR.

BEZDOMOVECTVÍ – TERMINOLOGIE

Na začátku jakékoliv analýzy bezdomovectví je nutné si pevně a jasně definovat hranice předmětu zájmu a určit, co do dané oblasti spadá a co nikoliv.

Jak je možné definovat bezdomovectví? Neexistuje žádná jednotná definice tohoto jevu, ale je možné detekovat několik různých přístupů a pohledů na to, co se pod pojmem bezdomovectví skrývá. Rozlišujeme tři základní typy definic. Úzké vymezení bezdomovectví (zaměřené primárně na jedince bez střechy nad hlavou), širší vymezení (jedná se o definice zahrnující osoby využívající služby azylových domů, či nocleháren) a nejširší vymezení (tyto definice pracují i s jedinci v nejistých podmínkách ohroženými ztrátou bydlení) (Fitzpatrick 2004; Toušek 2009). Jinou možnou formou je využití definic aplikovaných legislativou. Zde ale narážíme na obtíže, jelikož legislativa České republiky s ustálenou definicí bezdomovectví nepracuje. Proto se standardně opíráme o typologii ETHOS - Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion).²

Legislativní vymezení pojmu bezdomovectví v České republice

Ačkoliv jsme konstatovali, že legislativa České republiky s ustálenou definicí bezdomovectví nepracuje, považujeme za významné zastavit se u některých zákonů, které postihují problematiku bezdomovectví. To proto, aby bylo patrné, v jakých právních mantinelech se státní instituce (např. OSS) pohybují.

V zákonech ČR je otázka bezdomovectví obecně úzce spojena s otázkou zajištění bydlení. Nejedná se však o ucelenou obecnou definici pojmu bezdomovec/ bezdomovectví. Několik zákonů se problematiky bezdomovectví dotýká, ale jen velmi okrajově a bez zjevného vymezení daného pojmu. Optikou zákonů ČR existuje několik pohledů na to, kdo je bezdomovec či co je stav bezdomovectví, chybí ale jednotící linie.

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů označuje za bezdomovce osobu bez státního občanství (§ 3). Z perspektivy trvalého bydliště na území

státu definuje bezdomovce jako osobu, jejímž místem trvalého pobytu je ohlašovna, a v jejímž územním obvodu se osoba narodila *dle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel, ve znění pozdějších předpisů* (§ 10). z pohledu bydliště se o bezdomovcích zmiňuje i *zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů*, kde se pracuje s označením osoba bez přístřeší (§ 61, 63, 69), či osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení (§ 57).

Z perspektivy české legislativy je dále možné zařadit bezdomovce do skupiny: (a) fyzických osob společensky nepřizpůsobivých, *dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů* (§ 33), (b) osob, které se nacházejí v hmotné nouzi *dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*, (c) osob, které jsou problematické z pohledu dosažení životního a existenčního minima, *dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů* (Hruška 2012: 6).

Z výše uvedených příkladů plyne, že česká legislativa neuvádí uspokojující definici, která by vymezila, jak s tímto pojmem nakládat a co si pod ním představit. Proto se jako nejpříjemnější jeví typologie bezdomovectví ETHOS, kterou připravila Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA).

Typologie ETHOS

Bezdomovectví je příkladem formy extrémního sociálního vyloučení, které může být zapříčiněno ztrátou bydlení, ale také může naopak ke ztrátě bydlení přispět (Mikeszová, Lux 2013). Ztrátu bydlení (domova) je potřeba vnímat v rámci tří hlavních oblastí, ve kterých může k vyloučení docházet. Jak stanovuje typologie ETHOS, jedná se o následující oblasti – fyzická oblast (fyzický prostor pro bydlení), sociální oblast (prostor pro soukromí) a právní oblast (právní nárok k užívání obydlí).

Protože jsme při přípravě výzkumu vyšli z typologie ETHOS, představíme alespoň rámcově, jak tato typologie pracuje s definicí bezdomovectví. Tato typologie je založena na čtyřech hlavních koncepčních kategoriích, které se poté rozpadají do třinácti operačních kategorií:

² Viz Příloha č. 1 nebo <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en> (cit. dne 25. 2. 2014).

(1) **Bez střechy**

– osoby přežívající venku, osoby v noclehárně

(2) **Bez bytu**

– osoby v ubytovnách pro bezdomovce, osoby v pobytových zařízeních pro ženy, osoby v ubytovnách pro imigranty, osoby před opuštěním instituce, uživatelé dlouhodobější podpory

(3) **Nejisté bydlení**

– osoby žijící v nejistém bydlení, osoby ohrožené vystěhováním, osoby ohrožené domácím násilím

(4) **Nevyhovující bydlení**

– osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách, osoby žijící v nevhodném bydlení, osoby žijící v přelidněném bytě

Kategorizace bezdomovectví podle vnějších znaků

S ohledem na širší definování bezdomovectví a konkrétní požadavky OSS byla kategorie bezdomovectví pro potřeby výzkumu zúžena. Základním kritériem proto bylo rozlišení z perspektivy životního stylu aktérů (bezdomovců) a jejich vystupování na veřejnosti. Z této perspektivy je možné dělit bezdomovectví do následujících kategorií:

(1) **Bezdomovectví zjevné**

– do této kategorie spadají osoby žijící ve veřejných prostorech, venku na ulici či v noclehárnách a azylových domech

(2) **Bezdomovectví skryté**

– do této kategorie patří lidé, kteří nevyhledávají pomoc veřejných služeb (např. odbor sociálních služeb) a není proto možné je evidovat tak účinně jako je tomu v případě zjevného bezdomovectví

(3) **Potencionální bezdomovectví**

– do této skupiny spadají osoby, kterým bezdomovectví bezprostředně hrozí v důsledku nejistých bytových podmínek (Hruška 2012: 7; Štěchová, Luptáková, Kupoldová 2008: 21; Hradecká, Hradecký 2006: 35)

Při vyhledávání lidí bez domova jako klíčových respondentů, jejichž informace jsou základem předkládané analýzy, byla pozornost věnována osobám spadajícím do kategorie zjevného bezdomovectví.

V rámci analýzy (a v grafech) dále členíme respondenty z kategorie zjevného bezdomovectví na dvě skupiny. Ty, kteří v době sběru dat byli nalezeni a osloveni přímo „na ulici“ a ty, kteří se v době sběru nacházeli v institucích, které se péčí o zjevné bezdomovce na území města Plzně zabývají.

Zkoumané instituce:

- Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni
 - azylový dům
- Fond ohrožených dětí, MáTa
 - azylový dům
- Středisko křesťanské pomoci Plzeň
 - dům na půl cesty
- Domov sv. Františka, Městská Charita Plzeň
 - noclehárna
- Domov sv. Františka, Městská Charita Plzeň
 - azylový dům
- Naděje
 - azylový dům pro ženy, rodiny³

³ Dále v textu u institucí uvádíme již jen zkrácené názvy.

EKONOMICKÁ ANALÝZA: NÁKLADY, VÝTĚŽNOST, EFEKTIVITA (2007–2012)

Odbor sociálních služeb města Plzně zajišťuje sociální služby, jejichž cílem je poskytnout pomoc a podporu jedincům, kteří se nacházejí v tíživé sociální situaci. Cílem sociálních služeb je umožnit jednak opětovné začlenění osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci, jednak poskytovat služby prevence vůči sociálnímu vyloučení. Sociální služby jsou poskytovány jednotlivým občanům nebo jejich rodinám, pokud se nacházejí v nepříznivé sociální situaci a potřebují pomoc při jejím zvládnutí. Dříve, než se budeme věnovat rozpadu nákladů, efektivitě využití služeb a statistickým datům o počtech obslužených klientů a provedených úkonech, zastavíme se u právních vymezení zkoumaných institucí.

V souladu se *zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů*, sociální služby pro osoby bez přístřeší poskytují především:

- (1) Azylové domy (§ 57)
- (2) Domy na půl cesty (§ 58)
- (3) Nízkoprahová denní centra (§ 61)
- (4) Noclehárny (§ 63)
- (5) Terénní programy (§ 69)
- (6) Sociální rehabilitace (§ 70)

Azylové domy

(1) Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Domy na půl cesty

(1) Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuště-

ny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Nízkoprahová denní centra

(1) Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Noclehárny

(1) Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- b) poskytnutí přenocování.

Terénní programy

(1) Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Sociální rehabilitace

(1) Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

(2) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou terénních nebo ambulantních služeb obsahuje tyto základní činnosti:

- a) nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

(3) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou pobytových služeb v centrech sociálně rehabilitačních služeb obsahuje vedle základních činností, obsažených v odstavci 2 tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) poskytnutí stravy,
- c) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu.

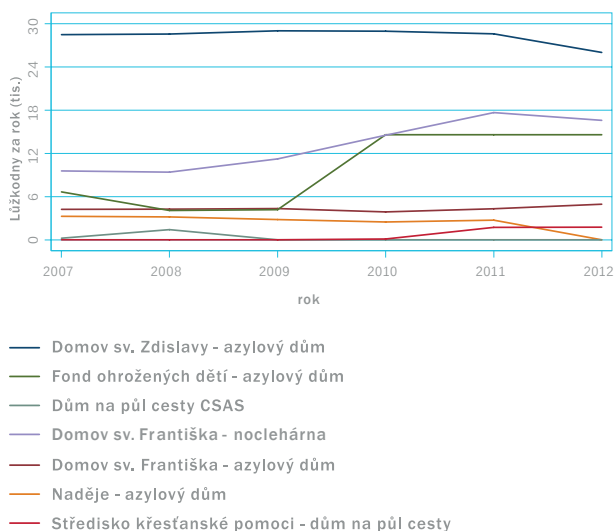
Magistrát města Plzně přispívá na provoz následujících institucí: (a) Domov sv. Zdislavy – azylový dům, (b) Fond ohrožených dětí – azylový dům, (c) Dům na půl cesty (CSAS), (d) Domov sv. Františka – noclehárna, (e) Domov sv. Františka – azylový dům, (f) Naděje – azylový dům, (g) Středisko křesťanské pomoci – dům na půl

cesty, které jsou předmětem naší ekonomické analýzy. V grafech jsou zachyceny nejen instituce, které byly zdrojem respondentů v dotazníkovém šetření. Objevují se zde všechny instituce, k jejichž činnosti jsme získali podklady. Ty pocházejí z monitoringu sociálních služeb města Plzně, kdy využíváme jak zpráv vytvořených OSS tak i výkazů zasílaných dotyčnými institucemi.

Zaměřujeme se na období 2007 – 2012. Začínáme rokem 2007, protože data pro předešlé roky nemáme k dispozici. Rok 2013 nezahrnujeme, jelikož pro tento rok nemáme ještě kompletní data.

Graf č. 1 (E02)⁴

Vývoj počtu obslužených klientů v letech 2007 – 2012 (zařízení poskytující lůžka)

Nejvíce obslužených klientů (počítáno v lůžkodnech)⁵ má Domov sv. Zdislavy. V letech 2007 – 2011 se tento počet pohyboval kolem 29 000 lůžkodnů, v roce 2012 pak klesl na necelých 26 000. Druhá nejvyužívanější organizace je noclehárna v Domově sv. Františka, zde počet poskytnutých lůžkodnů plynule stoupal od necelých 10 000 v letech 2007 a 2008 až po počty kolem 17 000 v letech 2011 a 2012. Třetí největší poskytovatel lůžek je azylový dům Fondu ohrožených dětí - MáTa, kde se v letech 2007 - 2009 pohyboval počet poskytnutých lůžkodnů mezi 4 000 a 6 700, a pak

⁴ V tištěné zprávě předkládáme celkem 56 grafů, které jsou pro účely prezentace očíslovány 1-56. Označení v závorce jsou čísla grafů, která jsme přiřazovali při jejich tvorbě v statistickém programu STATA 12, pod kterými tyto grafy evidujeme v elektronické verzi závěrečné zprávy. Součástí elektronické verze je dalších 36 grafů, které jsme pro účely tištěné verze nevyužili. Nabízí však další ukázky dat získaných během výzkumu.

⁵ Lůžkodnen je jednotka výkonu zařízení, která poskytuje klientům lůžka. Lůžkodnen znamená, že jednomu klientovi bylo poskytnuto lůžko na jeden den. Pokud klient stráví v zařízení 10 dní, počítá se jeho pobyt jako 10 lůžkodnů. Pokud skupina pěti klientů stráví v zařízení dva dny, počítá se to také jako 10 lůžkodnů.

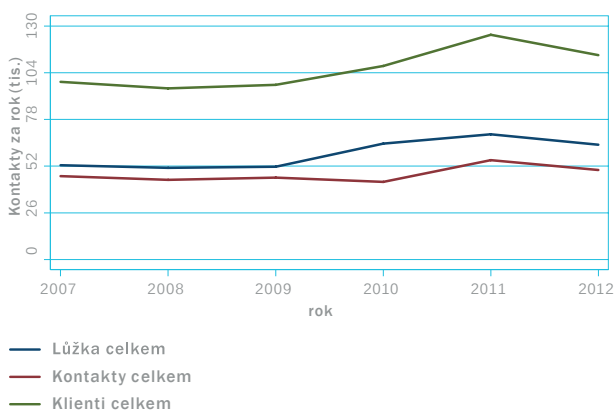
v roce 2010 skokově tento počet stoupl na současných 14 600. Ostatní zařízení neposkytují za sledované období více než 5 000 lůžkodnů ročně. Všechna tři zmíněná zařízení vykazují vysokou obloženost,⁶ ta se ve všech třech případech pohybovala od roku 2010 nad 90 %, jen v roce 2012 obloženost Domova sv. Zdislavy klesla na 82 %.

Ke způsobu výpočtu lůžkodnů musíme učinit dvě metodologické poznámky. V případě azylového domu sv. Františka se rozcházejí údaje ze závěrečných ročních monitorovacích zpráv a údaje, které uvádí organizace. Rozhodli jsme se použít údaje organizace. Např. za rok 2009 udává organizace 11 239 obslužených kontaktů (lůžkodnů ročně), monitoring konstatuje, že maximální roční kapacita zařízení je 10 950 lůžkodnů a že prostředky vybrané od klientů za noclehy odpovídají 6 725 noclehům, proto organizaci počítá výkon 6 725 lůžkodnů. Domníváme se, že počet prodaných lůžek není vhodný indikátor a chceme zachytit službu, kterou za rok tato organizace městu poskytla. Jsme přesvědčeni, že na údaj organizace se můžeme spolehnout, a to proto, že organizace nabízí zdarma klientům tzv. „teplou židli“. Tento termín znamená, že pokud je naplněna kapacita noclehárny, další klienti mohou zdarma přečkat noc v teple vsedě na židli. Tím pádem je jednoznačně možné, že reálný rozsah poskytnuté služby překročí formálně vedené možnosti organizace a obloženost zařízení je větší než 100 %.

U azylového domu Fondu ohrožených dětí – MáTa jsou v monitoringových zprávách za roky 2008 a 2009 nerealistické údaje o lůžkodnech, a to 109,3 nebo 101,8 lůžkodnů ročně. Lůžkodny se však počítají v celých číslech, protože se lůžko poskytuje klientovi na celou noc. Navíc, 109 lůžkodnů odpovídá pobytu pouze jednoho klienta po dobu necelých 4 měsíců. Tak malý výkon je dva roky po sobě u zařízení velikosti MáTy nerealistický. Předpokládáme tedy, že jde o průměrný počet dní, kolikrát bylo každé lůžko v průměru za rok využito. Obloženost by pak měla být 109,3 / 365 resp. 101,8 / 364 a počet lůžkodnů 109,3 resp. 101,8 krát počet lůžek (40).

Graf č. 2 (E09)

Vývoj počtu obslužených klientů v letech 2007 – 2012 (všechna zařízení)

Pozn.: Lůžkovým zařízením počítáme lůžkodny, ostatním kontakty, přičemž zároveň 1 intervenci přepočítáváme na 3 kontakty.

Nejnižší celkový roční počet obslužených osob byl v letech 2007, 2008 a 2009 a činil více než 50 000 lůžkodnů ročně.⁷ Při přepočtu na jeden den dostáváme, že v průměru bylo v těchto letech denně lůžkem obslužených 140 osob. V letech 2010, 2011 a 2012 je počet lůžkem obslužených klientů vyšší, přičemž vrcholu dosahuje v roce 2011, kdy jde o téměř 70 000 lůžkodnů ročně. Ve zbylých dvou letech je ročně poskytnuto necelých 65 000 lůžkodnů. To v prvním případě odpovídá v průměru 191 obslužené osobě denně, v roce 2010 je tento průměr zhruba 176 a v roce 2012 to je 175 poskytnutých lůžek denně.

Výkon péče o osoby v obtížné bytové situaci se neměří pouze poskytnutými lůžkodny, jelikož některé sociální služby řeší doprovodné negativní jevy, ať již jsou příčinou nebo následkem obtížné bytové situace. Mezi takové služby patří například denní centra (kde mohou klienti např. dbát o svou hygienu nebo si připravit stravu), kontaktní centra zajišťující protidrogovou prevenci a terapii nebo střediska sociální rehabilitace, která zajišťují klientům startovní pracovní pozice. Výkon těchto služeb se měří v kontaktech a intervencích, přičemž se pro celková srovnání výkonu jednotlivých zařízení přepočítávají intervence a lůžkodny na kontakty. Obvykle se jeden lůžkoden převádí jako jeden kontakt a jedna intervence se převádí jako tři kontakty. Také my přebíráme tento úzus, který je

⁶ Obloženost se počítá jako podíl poskytnutých lůžek za rok na teoretické maximální roční kapacitě zařízení. Např. je-li v zařízení s každodenním provozem pro klienty 40 lůžek, počítáme teoretickou maximální roční kapacitu jako 40 lůžek krát 365 dní, což je 14 600. Obloženost takového zařízení pak počítáme jako počet poskytnutých lůžek za rok, děleno 14 600.

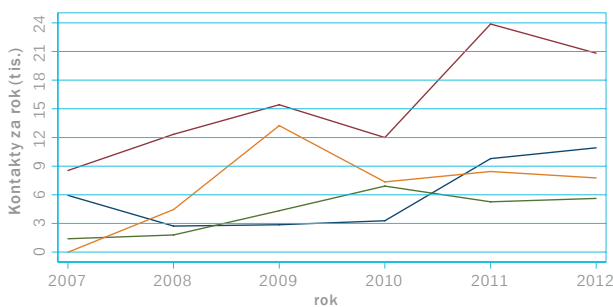
⁷ V této zprávě chápeme jako synonyma pro vyjádření výkonu tyto pojmy: lůžkodny, lůžka za den, obslužené osoby, obslužení klienti, obslužené kontakty, odsloužené lůžkodny, poskytnutá lůžka, poskytnuté lůžkodny a jednotky výkonu.

obvyklý ve zprávách z monitoringu sociálních služeb, přičemž převádíme intervence na kontakty a pracujeme pouze s přepočteným počtem kontaktů organizace za rok.

V grafu, který popisuje celkový výkon sociálních služeb města Plzně a jeho rozpad na lůžkodny a kontakty (Graf č. 2), si můžeme všimnout, že po celé sledované období 2007 – 2012 je každý rok celkově poskytnuto více lůžkodnů než kontaktů, přičemž největší rozdíl byl v roce 2010 (rozdíl 21 000 jednotek). Celkový výkon stoupl od roku 2008 z 95 000 na 125 000 jednotek v roce 2011, v roce 2012 však došlo k poklesu na 113 000 jednotek. Na těchto počtech se poskytování lůžek podílí 53 % (roky 2007 a 2009) až 60 % (rok 2010). Za sledované období, roky 2007 – 2012, k průměrným 140 až 191 poskytnutým lůžkům denně tak zařízení v městě Plzni ještě poskytla v průměru denně 118 až 151 přepočtených kontaktů. Celkem tak bylo za jednotlivé roky 2007 – 2012 v průměru denně obsluženo 261 až 343 osob.

Graf č. 3 (E11)

**Vývoj počtu obslužených klientů
v letech 2007 – 2012
(ostatní zařízení)**

— Domov sv. Františka - azylový dům
— TEEN - kontaktní centrum
— CPPT - kontaktní centrum
— Diecézní charita - poradna pro cizince

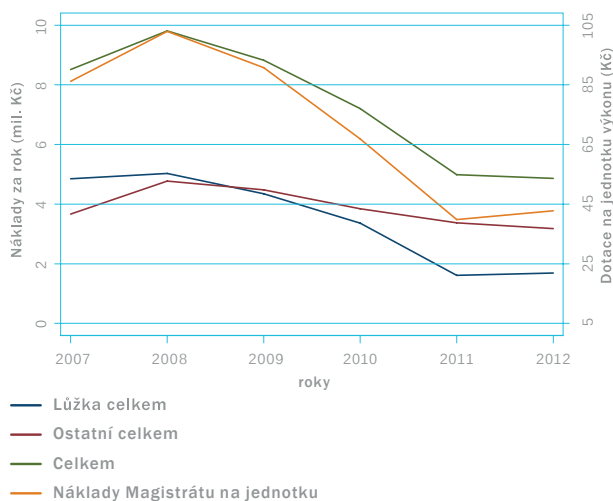
Pozn.: 1 intervenci přepočítáváme na 3 kontakty.

Nejvíce kontaktů má kontaktní centrum Centra pro drogové prevence a terapie, z minima 8 500 přepočtených kontaktů v roce 2007 vystoupal výkon organizace až na necelých 24 000 v roce 2011, odkud spadl na necelých 21 000 přepočtených kontaktů v roce 2012. Druhou nejvýkonnější organizací z hlediska přepočtených kontaktů je denní centrum v Domově sv. Františka, z minima – necelých 3 000 jednotek – v letech 2008

a 2009 stoupl výkon organizace na necelých 11 000 jednotek v roce 2012. Třetí nejvýkonnější organizací je poradna pro cizince při Diecézní charitě. Ta vznikla v roce 2008 a již tento rok vykázala přes 4 000 přepočtených kontaktů. Maximální výkon, přes 13 000 jednotek, vykázala organizace hned v následujícím roce 2009, poté její výkon postupně klesá až na necelých 12 000 jednotek v roce 2012. Hranici 5 000 přepočtených kontaktů ročně v roce 2012 překračuje již jen kontaktní centrum organizace Point 14. Z původních zhruba 1 400 přepočtených kontaktů v roce 2007 vzrostl jeho výkon až na necelých 7 000 jednotek v roce 2010, v letech 2011 a 2012 však jednotky klesají na počty kolem 5 500.

Graf č. 4 (E13)

**Vývoj dotací Magistrátu města Plzeň
v letech 2007 – 2012
(všechna zařízení)**

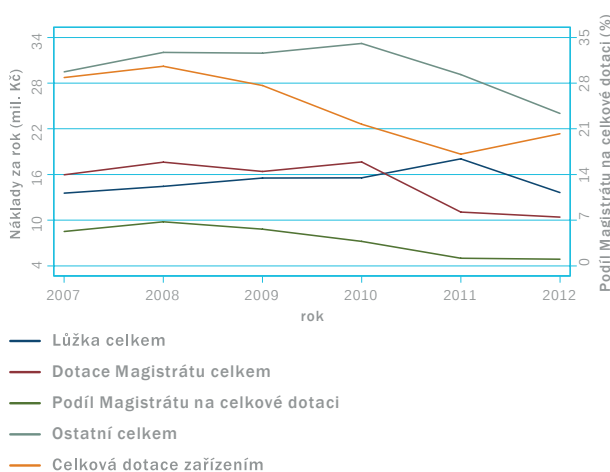
Pokud se podíváme na graf s vývojem celkové dotace, kterou poskytlo město Plzeň organizacím zajišťujícím sociální služby pro osoby v obtížné bytové situaci, je patrné, že tato dotace klesala od roku 2008, kdy dosáhla maxima 9,8 milionu Kč, do roku 2012, kdy dosáhla minima 4,8 milionu Kč. Během čtyř let tedy celková dotace klesla na méně než 50 % svého maxima.

Zajímavý je vývoj poměru rozdělení dotace mezi služby poskytující nocleh a ostatní služby. Z Magistrátu plynula na počátku sledovaného období větší část dotace službám poskytujícím lůžka a menší část ostatním službám. Kolem roku 2009 se situace

obrací a větší část plyne ostatním službám, a těm, které poskytují lůžka, plyne naopak méně. Ohledně celkové dotace zařízením je situace opačná (viz Graf č. 5) – zpočátku jsou více dotované ostatní služby. Situace se u celkové dotace mění, ale až mezi lety 2010 a 2011 – od roku 2011 plyne větší část dotace službám poskytujícím klientům lůžka.

Z údajů o poklesu celkové výše dotace Magistrátu by se mohlo zdát, že podobně poklesl výkon dotovaných zařízení, ale z dřívějšího Grafu č. 2 víme, že celkový roční výkon zařízení naopak postupně stoupal až do roku 2011 (v roce 2012 sice poklesl, ale neklesl pod úroveň roku 2010). Z hlediska města Plzně jsou tedy příslušné služby poskytované efektivněji, jelikož se dotace města průběžně snižovala a výkon průběžně rostl, což může znamenat jediné – průběžně prudce rostoucí efektivitu (v roce 2008 byla dotace města 103 Kč na jednotku výkonu, v roce 2012 je to již jen 42,70 Kč na jednotku výkonu). Nejefektivnější cena dotované jednotky byla v roce 2011, a to 39,80 Kč, jelikož při zhruba stejné celkové dotaci (jako v roce 2012) dosáhla dotovaná zařízení maximálního výkonu. Pokud bychom efektivitu z roku 2008 vzali jako 100 %, efektivita v roce 2012 by byla 241 % a v roce 2011 dokonce 259 %. Lze na to nahlížet i jinak. Pokud bychom efektivitu z roku 2011 vzali jako 100 %, poslední zjištěná efektivita z roku 2012 by byla 93 %, efektivita z roku 2008 pak 39 %.

Graf č. 5 (E07)
Vývoj celkové dotace zařízením
v letech 2007 – 2012
(rozpad na lůžka a ostatní,
porovnání s dotací Magistrátu)

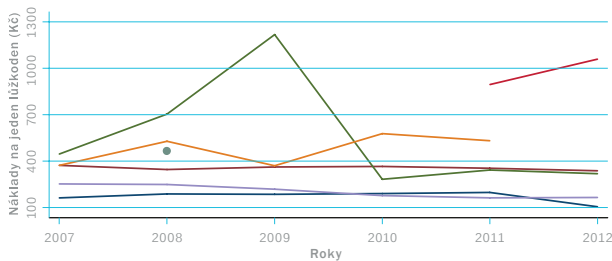

Nárůst efektivity mezi lety 2008 a 2011 je skutečně velký, jde však o efektivitu z pohledu financování Magistrátu města Plzně. Celková dotace zařízením nepoklesla tak prudce. V roce 2007 byla výše celkové dotace více než 29 milionů Kč a postupně stoupala až k 33 milionům Kč v roce 2010. Poté celková dotace klesla v roce 2012 na minimum, což představovalo 24 miliony Kč. V případě celkové dotace představuje minimum z roku 2012 více než 70 % maxima z roku 2010 (24 mil. / 33 mil.), minimum dotace Magistrátu z roku 2012 představuje méně než 50 % maxima z roku 2008 (4,8 mil. / 9,8 mil. Kč). **Podíl Magistrátu města Plzně na celkové dotaci zařízením poskytujícím sociální služby lidem v obtížné bytové situaci má tedy v čase v zásadě klesající tendenci.** V roce 2008 dosáhl tento podíl maxima, dotace města tvořila 30,6 % z celkové dotace. Minima pak bylo dosaženo v roce 2011, kdy dotace města představovala 17,1 % celkové dotace. V roce 2012 se podíl mírně zvýšil na 20,3 %, zvýšení tohoto podílu je dané především tím, že zatímco dotace ze strany města zůstala stejná jako v roce 2011, dotace od jiných dotujících subjektů poklesla.

Ohledně efektivity bychom rádi učinili metodologickou poznámku. S přesunem poskytování dotací zařízením z Magistrátu města Plzně na jiné subjekty dochází zřejmě také k lepšímu vykazování výkonu ze strany dotovaných organizací. Nepochybujeme o tom, že se reálný výkon těchto organizací zvýšil. Zároveň však soudíme, že v prvních letech (2007, 2008 a 2009) se zařízení a organizace učily správně vykazovat svůj výkon a ten pravděpodobně byl reálně o něco vyšší, než kolik se podařilo vykázat. Také soudíme, že nyní již nemá žádná organizace či zařízení potíže s přesným vykazáním svého reálného výkonu. **Z těchto předpokladů tak vyplývá náš závěr, že byt' nepochybně došlo i k reálnému nárůstu efektivity, nebyl tento nárůst tak prudký, jak se ze zpracovaných údajů zdá.**

Graf č. 6 (E03)

**Vývoj finanční efektivity
v letech 2007 – 2012**
(průměrná dotace na jeden lůžkoden,
zařízení poskytující lůžka)

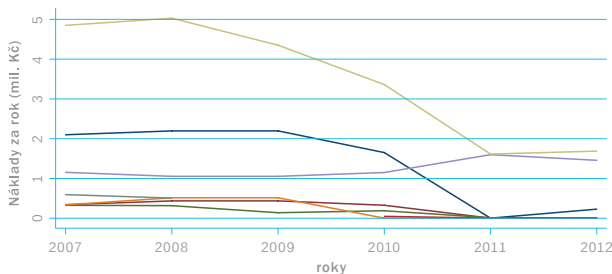

- Domov sv. Zdislavy - azylový dům
- Domov sv. Františka - azylový dům
- Fond ohrožených dětí - azylový dům
- Naděje - azylový dům
- Dům na půl cesty CSAS
- Středisko křesťanské pomoci - dům na půl cesty
- Domov sv. Františka - noclehárna

Pozn.: U Domu na půl cesty CSAS
neuvádíme údaj za první rok poskytování služby.

Graf č. 7 (E12)

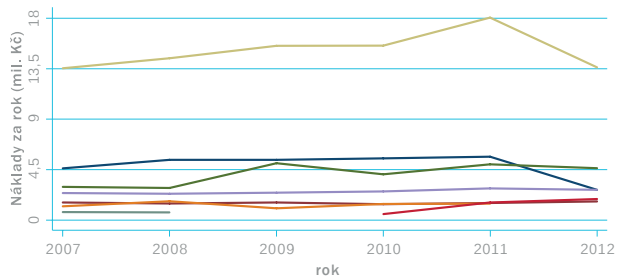
**Vývoj dotací Magistrátu města Plzně
v letech 2007 – 2012**
(zařízení poskytující lůžka)

- Domov sv. Zdislavy - azylový dům
- Domov sv. Františka - azylový dům
- Fond ohrožených dětí - azylový dům
- Naděje - azylový dům
- Dům na půl cesty CSAS
- Středisko křesťanské pomoci - dům na půl cesty
- Domov sv. Františka - noclehárna
- Lůžka celkem

Graf č. 8 (E06)

**Vývoj celkové dotace zařízením
v letech 2007 – 2012**
(zařízení poskytující lůžka)

- Domov sv. Zdislavy - azylový dům
- Domov sv. Františka - azylový dům
- Fond ohrožených dětí - azylový dům
- Naděje - azylový dům
- Dům na půl cesty CSAS
- Středisko křesťanské pomoci - dům na půl cesty
- Domov sv. Františka - noclehárna
- Lůžka celkem

Z předchozích dvou grafů je patrné, že dotace Magistrátu jednotlivým zařízením postupně klesá, výjimkou je pouze noclehárna při Domovu sv. Františka, jíž dotace jen jednočasně mírně stoupne a jinak je meziročně zhruba stabilní. Opak můžeme pozorovat v případě vývoje celkové dotace. Ta je pro většinu zařízení meziročně zhruba stabilní. Výjimkou jsou dva azylové domy, Domov sv. Zdislavy a azylový dům MáTa při Fondu ohrožených dětí. V případě Domova sv. Zdislavy došlo mezi lety 2011 a 2012 k znatelnějšímu poklesu celkové dotace. Druhému azylovému domu naopak celková dotace stoupla mezi lety 2008 a 2009.

METODOLOGIE

Hlavní pozornost jsme upřeli k osobám spadajícím do kategorie zjevného bezdomovectví. Tyto osoby (skupiny/jednotlivci) bezdomovců se nacházejí průběžně během dne ve veřejném prostoru (náměstí, ulice, parky, před supermarkety, hromadná doprava a další)⁹, kde dochází mezi nimi a ostatními obyvateli města k pravidelné interakci. Tito jedinci jsou většinou společností nahlíženi jako „problém“ a je kvůli nim vyvíjen tlak na Magistrát města Plzně a městskou policii, aby se s daným fenoménem vypořádaly.

Abyste mohla být přijata účinná strategie pomoci osobám bez domova, jeví se jako klíčová otázka, kolik jich je, jaké jsou jejich strategie přežívání, jaké mají potřeby a jaká je jejich znalost služeb, jež jim město v procesu resocializace (dobrovolně přijímané) nabízí. Pro dokreslení situace by bylo zapotřebí výše kladené otázky rozšířit i na kategorii skrytého bezdomovectví.¹⁰

Fáze výzkumu

Hlavním cílem výzkumu byl sběr dat formou dotazníkového šetření. Tomu předcházel předvýzkum, který se skládal ze tří částí:

- (a) Skupinové diskuse
- (b) Monitoring vybraných míst výskytu bezdomovců
- (c) Lokalizace míst přespávání

Všechny tři výše popsané metodologické kroky měly za cíl umožnit kalibraci otázek užitých ve vlastním dotazníku a zajistit přístup k maximálnímu počtu jedinců spadajících do kategorie zjevného bezdomovectví.

Skupinové diskuse

Skupinové diskuse představují jednu z významných metod kvalitativního výzkumu. Slouží jako nástroj pro kalibraci potenciálních otázek v dotazníkovém šetření. Cílem realizovaných skupinových diskusí proto bylo po-

chopit názory a postoje lidí bez domova a přinést nové nápady k naplnění potřeb této cílové skupiny.

Metodologická výhodnost skupinové diskuse spočívá v tom, že stimuluje interakci mezi účastníky výzkumu a tato skupinová dynamika pomáhá získat deklarované, ale odkrývat i skryté postoje, vnímání a hodnocení aktérů (v daném případě bezdomovců).

Skupinové diskuse byly provedeny dvě, kdy v každé skupině bylo přítomno 10 respondentů a délka diskuse v jedné skupině trvala cca 120 minut. Místo realizace bylo v nízkoprahovém denním centru Domova sv. Františka. Obě skupinové diskuse proběhly 14. 11. 2013. Cílovou skupinou byli klienti Domova sv. Františka. Respondenti byli rekrutováni zaměstnanci dané instituce.

Volená témata pro diskusi byla: důvody uváděné ze strany respondentů jako příčiny bezdomovectví, strategie bezdomovců pro zajištění každodenních potřeb, možnosti spolupráce na změně způsobu života, míra zkušenosti s (ne)zaměstnaností, znalost a využití služeb nabízených OSS.

Z důvodů uváděných jako příčina bezdomovectví samotnými bezdomovci lze vytvořit obecnější charakteristiky, které je možné shrnout následovně:

- Chudoba
- Zadluženost
- Dlouhodobá nezaměstnanost
- Ztráta živitele
- Špatný zdravotní stav (duševní, fyzický)
- Rodinné a vztahové problémy
- Závislosti (drogová, alkoholová)
- Osobnostní rysy (např. asociální chování) nekompatibilní s většinovým očekáváním stran společnosti
- Ztráta bydlení
- Pobyt v institucích typu dětský domov, vězení

⁹ Předmětem analýzy byly nejen ty segmenty, které sloužily jako místa kontaktáže lidí bez domova během dotazníkového šetření, ale také všechna zařízení, která poskytují služby lidem v bezdomoví. K časoprostorové mobilitě, každodenní praxi a způsobu obývání (ne)veřejných míst bezdomovci v Plzni srov. např. (Vašát 2012).

¹⁰ Existují již sice výzkumy pro některé lokality v ČR, které se pokusily zpřesnit počty bezdomovců (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň), ale plošně na území ČR jsou neaktuálnější data ze Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2011, kdy proběhl součet bezdomovců v azylových domech, domech na půl cesty, noclehárnách a nízkoprahových denních centrech. Zcela ale chybí údaje o lidech pobývajících v době sčítání na ulici. z tabulky „Bezdomovci podle kraje trvalého pobytu a kraje sečtení“ vidíme, že v Plzeňském kraji bylo sečteno 340 osob bez domova (viz Příloha č. 2). Z toho bylo 264 mužů a 76 žen. V samotné Plzni bylo sečteno 189 lidí bez domova.

Druhým velkým tématem skupinových diskusí, vedle příčin bezdomovectví, byly strategie získávání obživy, které jednotliví bezdomovci volí. Mezi strategie obživy patří:

- Fárání
- Žebrání, somrování¹¹
- Krádeže
- Legální/nelegální brigády
- Nejruznější formy sociálních dávek
- Prostituce
- Sběr kovu¹²

Třetím klíčovým tématem, jemuž byla v diskusních skupinách věnována pozornost, byla otázka zabývající se potřebami osob v bezdomoví. Mezi požadavky a přáními, které vyplynuly z diskusních skupin, zaznívaly jak nerealistické návrhy (zajištění pravidelného teplého jídla) tak i návrhy, které mají své opodstatnění. Jako příklad poslouží požadavky na poradenské kurzy, které by umožnily naučit se hospodárněji zacházet s finančními prostředky. Zobecníme-li požadavky a přání, které byly deklarovány, vyskytovaly se následující:

- Lepší zázemí pro osobní hygienu
- Jídelna/vývařovna
- Longitudinální asistence sociálních pracovníků, včetně terénu
- Mentoring a koučink (pro hledání práce/zvládání dluhů)
- Přístup k internetu
- Levné a nezávislé ubytování
- Větší množství nabídek krátkodobých brigád
- Pomoc při získávání ztracených dokladů

Jako nejzásadnější poznatek ze skupinového sezení považujeme zjištění, že **jedinci, kteří se vnitřně identifikovali s tím, že jsou bezdomovci** – navzdory vyslovovaným přáním, že by chtěli mít jednou vlastní bydlení – **diagramálně odlišně strukturoují svůj čas, respektive svá očekávání do budoucnosti**. To se projevuje tím, že při dotazech na cíle a kde se vidí v budoucnosti v horizontu jednoho až pěti let, nedokázali své představy relevantně konkretizovat. **Všechna přání, „vize“ a strategie jsou převážně rámovány horizontem několika dní**. A za ně už nedokázali dohlédnout. Toto zjištění bylo zkoumáno

v dotazníkovém šetření otázkami ověřujícími reálné ambice a úmysl zvolený způsob života změnit, a jak jsou spokojeni se svým životem. Zároveň jsme sestavili časový snímek běžně tráveného dne.

Monitoring vybraných míst výskytu bezdomovců

Cílem monitoringu bylo na vybraných místech zdokumentovat výskyt bezdomovců během dne. Vybrali jsme tři prostory, které vyhledávají jak lidé v bezdomoví, tak obyvatelé města. Záměrem bylo zachytit časoprostorovou mobilitu bezdomovců ve zvoleném prostoru. Je zřejmé, že ani bezdomovci nenavštěvují vybrané prostory ve městě jen nahodile, tzn. nechovají se jako tzv. urbánní nomádi, kteří reagují na podněty nahodile. Naopak je patrné, že jejich chování se nevyznačuje pouhou časoprostorovou diskontinuitou, ale nese znaky záměru. Tento předpoklad jsme kromě části monitoringu testovali v dotazníku při sestavování časoprostorového snímku.

Monitoring vybraných míst sloužil k zachycení nejen času a místa výskytu bezdomovců, ale i policejních hlídek,¹³ které jsou vnímány jako nutná protiváha. V očích veřejnosti jsou totiž bezdomovci často vnímáni kontroverzně. To proto, že celkově vybočují ze standardizovaného úzu „běžného obyvatele“. Od policie se pak očekává a vyžaduje, aby se o dotyčné osoby patřičným způsobem „postarala“.

Průběh monitoringu byl následující. Byly zvoleny tři okruhy, které v zásadě pokrývaly vnitřní město společně s okolím hlavního vlakového nádraží a obchodního domu Tesco – Americká ulice. Monitoring proběhl dvakrát ve dnech 11. 12. 2013 a 6. 2. 2014. Vždy trval od 7:00 do 19:00. Celková kumulace bezdomovců je představena v Příloze č. 3.

Kromě testování, jak bezdomovci ve zvolených lokalitách tráví čas a kdy a kde se vyskytují, jsme zároveň kalibrovali kategorii bezdomovce, pohybujícího se ve veřejném prostoru. Cílem bylo co nejvíce zpřesnit pouhé subjektivní hodnocení coby kritéria pro stanovení kdo je a není bezdomovec. K tomu sloužilo testování nejen během prvního monitoringu (11. 12. 2013)

¹¹ K užívanému pojmosloví bezdomovců: fárání – označuje vybírání kontejnerů a odpadkových košů za účelem zisku potravy, oblečení, cigaret, věcí do sběru atd. Rozdíl mezi somrováním a žebřáním je v tom, že somrování označuje aktivní kontakt s kolemdoucími, kteří jsou žádáni o příspěvek. Žebřání je naopak pasivní formou téhož.

¹² Všechny výše jmenované strategie se následně staly součástí baterie otázek v dotazníkovém šetření.

¹³ K jejich podobě a průběhu výskytu bezdomovců v čase viz formát PDF (Monitoring 6_2_2014), který je součástí elektronické verze závěrečné zprávy, kde jsou interaktivně zmapovány pohyby bezdomovců a policejních hlídek z pohledu monitorovací hlídky.

ale i rozhovory vedené s týmem Městské policie Plzeň, který je vyčleněn pro práci s lidmi v bezdomoví. Dále pak se zaměstnanci, kteří pracují v sociálních službách a věnují se problematice bezdomovectví. Na základě jejich zkušeností byly sestaveny pomocné indikátory, které potom pozorovatelům v terénu během monitoringu sloužily jako nástroj pro věcně správné přiřazení osoby do kategorie bezdomovec. Mezi indikátory patřilo:

- Oblečení, obuv a jejich stav (špinavé, roztrhané, více vrstev opotřebovaného oblečení, nepadnoucí, děravé, ustřížené rukavice)
- Vlasy a vousy (neupravené, neoholené, mastné, nezdravé)
- Styl chůze (výrazně pomalejší oproti stylu chůze běžného jedince ve městě)
- Specifický zápach
- Specifické aktivity (fárání, somrování, žebrání)
- Dlouhodobé přetrvávání na jednom místě bez zjevné příčiny
- Alkohol (přímá konzumace, prázdné lahve)
- Sběr a kouření nedopalků
- Zdržování se ve větších skupinkách na jednom místě bez zjevné aktivity
- Vlastnictví psa, který jeví známky zanedbání
- Vyhledávání zdrojů tepla
- Táhnutí kárky či jiného vozíku se sběrem, osobní věci při sobě (igelitka, batoh)
- Znečišťování prostředí kolem sebe (konání potřeby na veřejných místech)

Rozhodně ne všechny indikátory musely platit zároveň, ale vždy platilo, že pro zařazení osoby do kategorie bezdomovec musely být naplněny minimálně tři.

Lokalizace, způsob sčítání, dotazník

Na základě rozhovorů s bezdomovci, ze zpráv poskytnutých Městskou policií města Plzeň, sociálními pracovníky, pracovníky záchranné služby a informací od obyvatel města z příslušných lokalit byla vytvořena mapa míst

přespávání (viz Příloha č. 7. MAPA – místa přespání).¹⁴ Celkově byla lokalizována 104 místa, z toho 9 je institucí (azylové domy, noclehárny aj. viz seznam zkoumaných institucí), zbytek jsou místa přespání, která se nacházejí v lesích v okolí města Plzně, v garážích, zahradních domcích, za supermarkety, v parcích či přímo na ulici. Od listopadu 2013 do února 2014 byl na těchto místech v pravidelných intervalech kontrolován výskyt bezdomovců a to jak na základě hlášení městské policie tak opakovaným průzkumem pracovníků katedry sociologie. V únoru byly vyhodnoceny poznatky o výskytu a vyřazeny „neaktivní“ lokality přespávání. V den sběru dat bylo celkově navštíveno 79 míst k přespávání.¹⁵

Vlastní sběr dat proběhl 8. 2. 2014. Jeho součástí bylo sčítání lidí bez domova a provedení rozhovorů s nimi. Část akce (sběr rozhovorů s bezdomovci přebývajícími na ulici) byla realizována ve spolupráci s městskou policií. Sčítání a sběr proběhl jednorázově a to v institucích a ve vytipovaných lokalitách, kdy cílem bylo zastihnout osoby v bezdomoví v místě jejich přespávání. Měsíc únor jsme zvolili proto, že se jedná o nejstudenější měsíc v roce a proto předpokládáme, že **osoby, které byly během sčítání zachyceny, de facto představují nejnižší možný počet**, jelikož může-li si někdo zajistit „bydlení“ (v podnájmu, privátní ubytovny atd.), učiní to. A naopak s přibývajícím teplým počasím jich bude, zejména na ulici, podle nás, vždy už jen více. Cílem tak bylo zachytit nikoli všechny existující bezdomovce spadající do kategorie zjevného bezdomoví, ale jejich nejnižší hranici.

Pro sběr dat v místech přespání mezi lidmi bez přístřeší (konkrétně pobývajícím mimo zkoumané instituce) bylo utvořeno osm hlídek. Ty byly tvořeny vždy dvěma/třemi policisty a dvěma/třemi vyškolenými tazateli. Sběr dat mezi bezdomovci nacházejícími se mimo zkoumané instituce jsme začali v 21:00. Vycházeli jsme z předvýzkumu, ze kterého vyplynulo, že se jedná o čas, kdy se bezdomovci již většinou nacházejí v místech přespání. Každá hlídka obdržela seznam lokalit a itinerář obsahující odhady počtů osob vyskytujících se na místě a odhadovanou časovou náročnost. Stanovený okruh míst byl hlídkou projet opakovaně. Přičemž v druhém či třetím kole byly už navštěvovány jen ty lokality, kde při prvním zastavení nebyl nikdo nalezen. Cílem bylo dosáhnout

¹⁴ V Příloze č. 7 je jak celková mapa, tak její rozčlenění na městské čtvrti, včetně popisu míst.

¹⁵ Na základě rozhovorů byla detekována ještě další místa, která jsme ale z technických důvodů nenavštívili. Jednalo se zejména o panelové domy, kde bezdomovci přespávají, buď za výtahovými šachtami nebo v nejvyšších patrech panelových domů. Problém spočíval v tom, že tyto vytipované domy (informace získané od obyvatel města), se většinou zamykají a my jsme se nechtěli v nočních hodinách za doprovodu městské policie dostávat do uzavřených domů, protože jsme si nebyli jisti, že zde skutečně někoho nalezneme. Druhou oblastí, kde se prokazatelně v určitých intervalech vyskytují (přespávají) bezdomovci, jsou sklepní a přízemní prostory FN Plzeň. Na tuto skutečnost jsme byli upozorněni samotnými bezdomovci během skupinových sezení. Od rozhovorů v této lokalitě jsme upustili a to především kvůli nepřehledné členitosti areálu a nemožnosti tak zrealizovat vyhledávání respondentů.

co nejvyššího počtu rozhovorů (návratnosti dotazníků). V institucích začínaly rozhovory podle dohody v čase mezi 17 – 20 h, to proto, abychom co nejméně narušili jejich chod (uzamykání institucí, vnitřní režim). Zároveň ale byly spouštěny tak, abychom zabránili jakékoliv duplicitě. Úkolem tazatelů bylo zaznamenat počet osob zdržujících se v dané lokalitě a provést dotazníkové šetření. Za realizaci dotazníku byl každý z respondentů odměněn stravenkou v hodnotě 100 Kč. Důvod, proč jsme dotazované odměňovali, měl několik rovin: (a) motivovat oslovené k odpovědi, (b) poskytnout elementární kompenzaci za vyrušení – řadu z dotazovaných jsme kontaktovali v nočních hodinách a budili jsme je.

Oblasti, v nichž byl prováděn sběr dat, byly členěny do pěti sektorů a to následujícím způsobem: oblast „Bory“ – dvě hlídky (Plzeň střed, Bory, Doudlevice, Valcha), oblast „Skvrňany“ – dvě hlídky (Skvrňany, Křimice, Radčice), oblast „Doubravka“ – jedna hlídka (Doubravka, Újezd), oblast „Slovany“ – jedna hlídka (Slovany, Lobzy, Božkov), oblast „Lochotín“ – dvě hlídky (Lochotín, Košutka, Bolevec). Celkově se na přípravě a vlastní realizaci sběru dat podílelo 53 lidí.

Dotazník (viz Příloha č. 4 a 5) byl vyhotoven ve dvou verzích. Jedna verze byla určena pro osoby vyskytující se v institucích a druhá pro osoby dotazované na ulici. Všechny otázky kromě jedné byly společné oběma verzím dotazníků. Odlišnost spočívala v otázce M (viz dotazník). **Baterie otázek cílily na získání dat: (a) sociodemografické charakteristiky, (b) vlastnictví dokladů, (c) strategie a formy obživy, (d) časosběrný snímek dne, (e) povědomí a využití institucí, (f) postoje k životu.** Doba trvání rozhovoru byla 10-15minut.

ZJIŠTĚNÍ

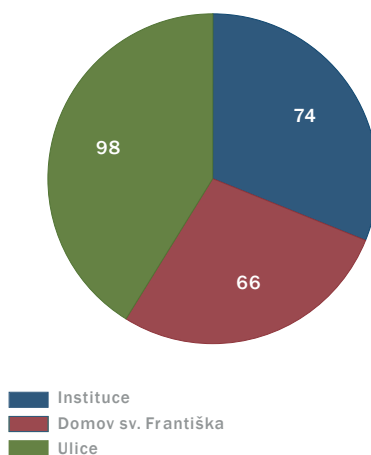
V rámci sčítání bezdomovců provedeného 8. 2. 2014 bylo ve městě Plzeň nalezeno celkem 241 osob, jež spadají do kategorie zjevného bezdomovectví. Osob bez přístřeší v noclehárnách a azylových domech bylo celkem 140. Na ulici bylo nalezeno 101 osob, které přespávaly v rozpadlých garážích, zahradních domcích, ve stanech, samovýrobou zbudovaných obydlích („bunkrech“), výměnících, kontejnerech atd. Tři z těchto osob odmítly rozhovor. Celkem tak bylo získáno 238 dotazníků.

Demografické indikátory (věk, pohlaví, bydliště)

Z 238 dotázaných tvořily 31,1 % osoby z institucí (viz seznam navštívených institucí – vyjma Domova sv. Františka), 41,2 % osob bylo osloveno na ulici a zvláštní kategorii představuje instituce Domov sv. Františka – 27,7 %. Tato instituce byla v Grafu č. 9 vyčleněna z toho důvodů, že se zde nachází jak azylový dům, tak noclehárna. A při dotazování téměř 33 jedinců uvedlo, že mají zkušenost v posledním týdnu jak s azylovým domem, tak s noclehárnou. Nebyli jsme proto schopni je odlišit. Specifičnost dále spočívá v tom, že jedinci, kteří přespávají v noclehárně, jsou de facto jedinci z ulice.

Graf č. 9 (G0001)

Rozhovor byl proveden na ulici, v instituci (obecně) nebo Domově sv. Františka

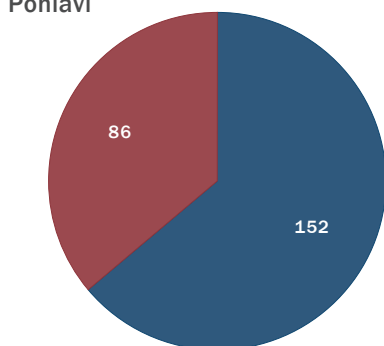
Pozn.: Čísla ve výšejších údajích udávají absolutní počty provedených rozhovorů, N=238

Exponovanost noclehárny v Domově sv. Františka je dána klimatickými podmínkami panujícími v zimě. Nejen intuitivně, ale i z ekonomických rozborů je patrné, že obložnost noclehárny s přibývajícím teplem klesá a bezdomovci se přesouvají na ulici. Upozorňujeme na tento fakt již nyní, aby nesešlo ze zřetele, že v případě lidí pobývajících na ulicích je číslo vlastně vyšší než napočítaných 101 bezdomovců. Pro zbytek zprávy ale osoby dotazované v Domově sv. Františka započítáváme do kategorie „instituce“, protože v době sběru byly rozhovory s nimi pořízeny tam.

Obrátíme-li pozornost k osobám bez přístřeší sečtených na ulici, nejvyšší počet těchto osob se vyskytl v lokalitě Skvrňany – 36. V ostatních lokalitách byly počty následující: Bory – 19, Lochotín – 29, Slovany – 8, Doubrovka – 9. Jejich pohlaví, věková a vzdělanostní struktura mají následující podobu:

Graf č. 10 (G0009)

Pohlaví

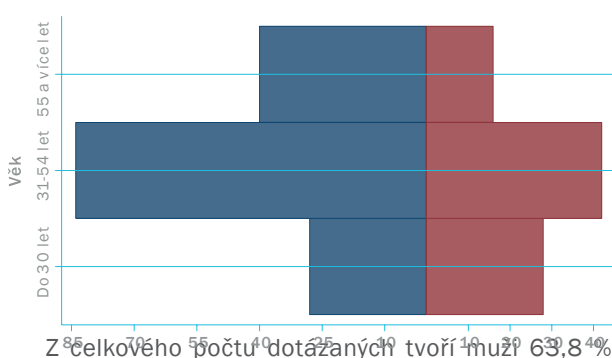

■ Muž
■ Žena

Pozn.: N=238

Graf č. 11 (G0007)

Počty mužů a žen dle věkových skupin

■ Muž
■ Žena

Pozn.: N=238

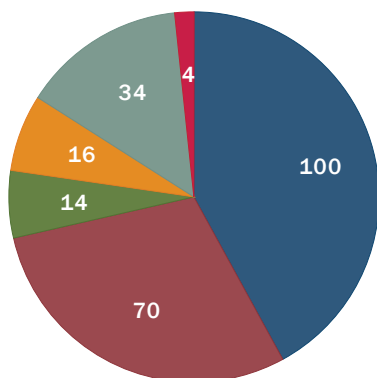
a ženy 36,1 %. Věkové rozložení bezdomovců bylo členěno do tří kategorií. Osoby do 30 let, 31-54 let a od 55 výše. Největší skupinu tvoří bezdomovci v intervalu 31-54 let, jichž je 52,9 %. Rozložíme-li tuto kategorii mezi muže a ženy, pak muži tvoří v intervalu 31-54 let 55,3 %, zatímco ženy 48,8 %, v absolutních číslech je poměr 84:42. V obou případech se jedná o skupinu, která je největší. Významnou skupinou co do velikosti je rovněž skupina mužů nad 55 let, kteří tvoří 26,3 %.

Rádi bychom zdůraznili dvě zjištění. Za prvé, obecně platí, že **mužů bezdomovců je vždy podstatně více než žen**. To potvrzuje i náš vzorek, kdy mužů bylo celkem 152 a žen bylo celkem 86. Avšak z Grafu č. 11 je patrné, že **ve skupině do 30 let je poměr mužů a žen stejný**. V absolutních číslech je to 28:28. Považujeme proto za důležité se tomuto jevu věnovat, protože **může naznačovat zásadní společenskou změnu**. Za druhé, jak je vidět výše, náš výzkum zachytil 56 lidí v obtížné bytové situaci, jejichž věk byl 55 nebo více let (16 žen, 40 mužů). Z tohoto počtu jsme 25 kontaktovali v nocležištích (4 ženy, 21 mužů). Jde tedy o osoby bez střechy nad hlavou a je nepochybné, že organismus v jejich věku touto situací musí velmi trpět. Nejde o zanedbatelnou skupinu, tito lidé bez střechy nad hlavou tvoří 10,5 % souboru našich respondentů. Dalších 21 starších bezdomovců (5 žen, 16 mužů) jsme dotazovali v noclehárně při Domově sv. Františka. Část z nich sice mohla pocházet z místního azylového domu, ale předpokládáme, že alespoň 15 z nich je odkázáno pouze na lůžko v noclehárně, nebo „teplou židli“ v denním centru. Pouze 10 participantů (7 žen, 3 muži) je bezpečně usazeno v některém z azylových domů. Dostáváme se tedy k poměrně alarmujícímu zjištění, že **zhruba každý šestý bezdomovec (16 %) na území města Plzně je starší 55 let a zároveň je odkázán v lepším případě na noclehárnu, v horším nocuje bez střechy nad hlavou**. Je evidentní, že ženám nad 55 let se daří zajistit nějakou stálejší střechu nad hlavou, zhruba stejný počet žen z této věkové kohorty bydlí v azylových domech. Ve skupině nad 55 let (na ulici) jednoznačně dominují muži (80,4 %), jde o 37 mužů.

Podíváme-li se na vzdělanostní profil dotazovaných, tvoří největší skupinu jedinci se základním vzděláním. Ti tvoří 42 % z celé skupiny. Druhou největší skupinou

jsou osoby s vyučením bez maturity, kterých je 29,4 %. Lidé s nejnižším vzděláním tak tvoří více než 70 % z celého vzorku.

Graf č. 12 (G0008)
Vzdělání

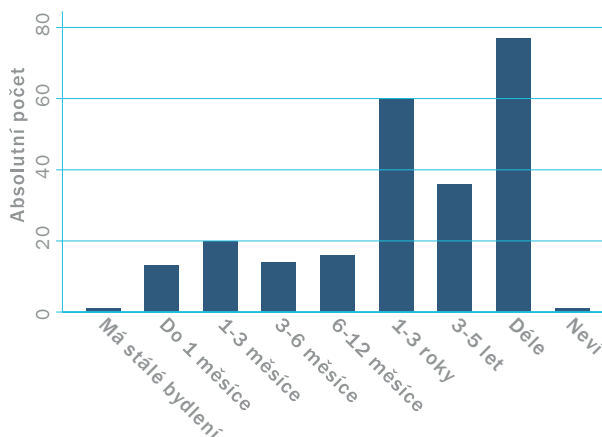

- Základní
- Vyučen bez maturity
- Vyučen s maturitou
- Střední škola bez maturity
- Střední škola s maturitou
- Vysoká škola

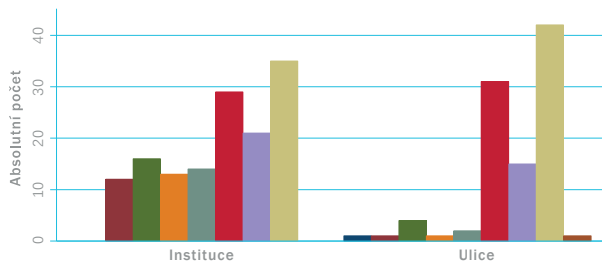
Pozn.: N=238

Klíčovou informací pro přijetí možných strategií řešení je znalost, jak dlouho se osoby bez domova v takové situaci nacházejí a zda svou situaci chtějí řešit. Na základě získaných dat lze konstatovat, že **největší skupina osob bez stálého bydlení, kterou tvoří 32,4 % osob, sestává z jedinců v kategorii nad 5 let bez stálého bydlení** (viz Graf č. 13). Další dvě kategorie s vysokou četností, jsou kategorie 1-3 roky a 3-5 let. Lze předpokládat, že 3 roky a výše bez stálého bydlení představují psychologickou hranici, kdy po tomto období ochabuje vůle po zajištění vlastního stálého/přechodného bydlení. Vidíme, že skupina je tvořena 47,5 %, což je téměř polovina ze všech dotázaných. Pokud bychom přidali i osoby z kategorie nad jeden rok, pak je výsledné číslo ještě vyšší a činí přes 73 %.

Graf č. 13 (G0002)
Doba bez stálého bydlení

Graf č. 14 (G0202)
Doba bez stálého bydlení

- Má stálé bydlení
- Do 1 měsíce
- 1-3 měsíce
- 3-6 měsíců
- 6-12 měsíců
- 1-3 roky
- 3-5 let
- Déle
- Neví

Pozn.: N=238

Pro preciznější odlišení jsme dobu bez stálého bydlení rozdělili na ty osoby, které byly dotázány na ulici a na ty, které byly dotázány v institucích.

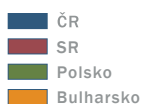
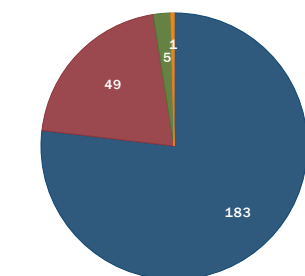
Největší rozdíl jsou patrné v časových intervalech u osob nacházejících se na ulici. Největší skupinu tvoří osoby pobývající na ulici déle než pět let a to celých 42,9 %. Sloučíme-li pak tři nejpočetnější skupiny, tj. **osoby pobývající na ulici déle než jeden rok a více, získáme skupinu, která tvoří 89,8 %, to je v absolutních číslech 88 osob.** V případě osob dotazovaných v institucích jsou nejpočetnější skupinou rovněž osoby v kategorii pět let a déle, která tvoří 25 %. I v případě

institucí platí, že nejpočetnějšími skupinami jsou jedinci v kategoriích nad 1 rok pobytu. Celkově tvoří osoby bez stálého bydlení z institucí 60,7 %.

Výzkumná otázka se věnovala nejen tomu, jaké je rozložení mezi pohlavími, jaká je vzdělanostní a věková struktura, ale také odkud přicházejí osoby žijící v bezdomoví. Ptali jsme se proto na jejich občanství a trvalé bydliště:

Graf č. 15 (G0004)

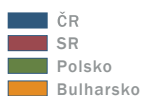
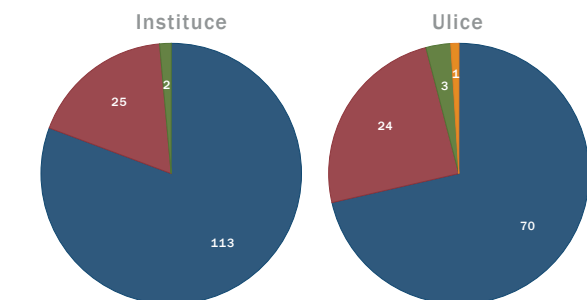
Občanství

Pozn.: N=238

Graf č. 16 (G0204)

Občanství – instituce vs. ulice

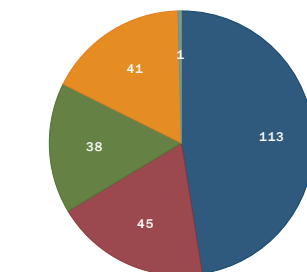
Pozn.: N=238

76,9 % osob bez domova má české občanství, zbytek tvoří cizinci 23,1 % (55 osob). Z nich největší skupinu tvoří občané Slovenska 20,6 %. Zbytek se dělí mezi občany Polska a Bulharska. Rozdělíme-li opět vzorek bezdomovců na ty, kteří byli osloveni v institucích a ty, kteří

odpovídali na ulici, je patrné, že **podíl cizinců na ulici je vyšší**. Zde tvoří cizinci podíl 28,6 % oproti 19,3 % v institucích.

Graf č. 17 (G0003)

Místo trvalého bydliště

Pozn.: N=238

Společně s občanstvím jsme zjišťovali, kde mají dotazované osoby trvalé bydliště. Největší skupinu představují občané s trvalým bydlištěm v Plzni 47,5 % a Plzeňském kraji 18,9 %, v součtu obě kategorie činí 66,4 %.

U kategorií „Občanství“ a „Místo trvalého bydliště“ dochází k drobným rozporům ve výpovědích. Ukazuje se, že u otázky občanství téměř 77 % dotázaných uvedlo české občanství. Zatímco cizinci tvoří 23 %. Avšak při uvádění místa trvalého bydliště, uvedlo pouze 17 % dotazovaných, že se jejich trvalé bydliště nachází mimo ČR. Vysvětlujeme si to tím, že se většinou jedná o občany SR, kteří se zde usadili (např. sňatek). V Příloze č. 6 dále předkládáme výpis měst, odkud respondenti přišli do Plzně.

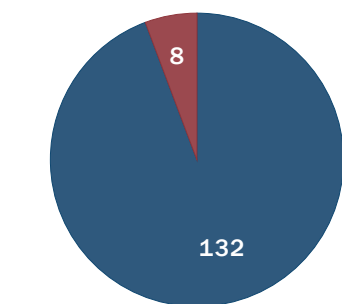
Bydlení

Uvažujeme-li o možnostech úspěšné reintegrace bezdomovců do dlouhodobého bydlení, potřebujeme znát: (a) zda o něco takového stojí, (b) v jakém časovém horizontu, (c) existují-li nějaké hlavní bariéry zamezující jejich úspěšné reintegraci. Panuje všeobecný předpoklad, že při úspěšné reintegraci bezdomovců zpět do trvalých forem bydlení, bude výsledkem mimo jiné jejich opuštění veřejných ploch, kde je jejich přítomnost nahlížena jako kontroverzní.

Celosvětově města aplikují dvě základní strategie podpory reintegrace bezdomovců do dlouhodobého bydlení. Buď jsou podporovány výstavby sociálních nájemních bytů nebo jsou distribuovány příspěvky na bydlení a preferována nepřímá podpora pořízení vlastnického bydlení (Lux 2000). Volba či kombinace strategií jsou v konkrétních případech měst odrazem zvolených koncepcí označovaných jako „housing first“ a „housing ready“ (Fitzpatrick, Stephens 2007; Mikeszová, Lux 2013).¹⁶ Aplikace těchto koncepcí a strategií je ale nemožná bez vůle lidí v bezdomovectví chtít svou situaci změnit.

Graf č. 18 (G0102I)

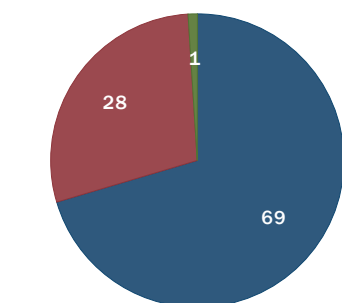
Chce si najít stálé bydlení – instituce

■ Ano
■ Ne
 Pozn.: N=140

Graf č. 19 (G0102U)

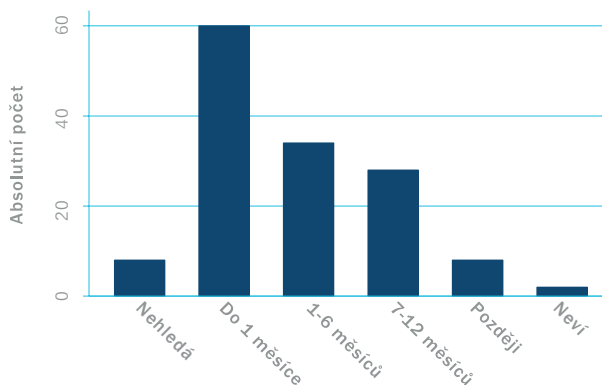
Chce si najít alespoň přechodné bydlení – ulice

■ Ano
■ Ne
■ Neví
 Pozn.: N=98

Graf č. 20 (G0103I)

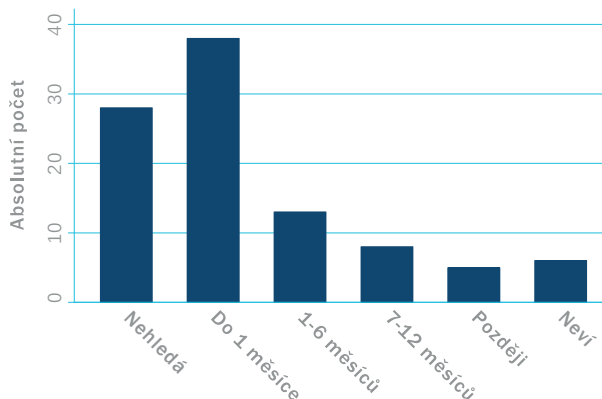
Jak rychle hledá stálé bydlení – instituce

Pozn.: N=140

Graf č. 21 (G0103U)

Jak rychle hledá alespoň přechodné bydlení – ulice

Pozn.: N=140

V dotazníku představuje otázka „M“ rozdílovou otázkou pro dotázané v institucích a na ulici. Osob v institucích jsme se tázali, zda si chtějí najít (a jak rychle) stálé bydlení, osob na ulici, zda si chtějí najít alespoň přechodné bydlení. V obou případech je dotaz směřován na vůli zlepšit stávající situaci respondenta. Distinkce spočívala v jejich situaci, v které se v době dotazování nacházeli.

Z výsledků vyplývá, že jak osoby dotázané na ulici tak v institucích v naprosté většině chtějí zlepšit svou situaci a najít si buď stálé 94,3 % (instituce) nebo přechodné 70,4 % (ulice) bydlení. **Celkově tedy 84,5 % lidí bez stálého bydlení touží po změně své situace.** Abychom testovali, nakolik se jedná o přání a nakolik aktivně chtějí lidé v bezdomoví řešit svou situaci, kladli jsme otázku, v jakém časovém horizontu hodlají o změnu své bytové situace usilovat.

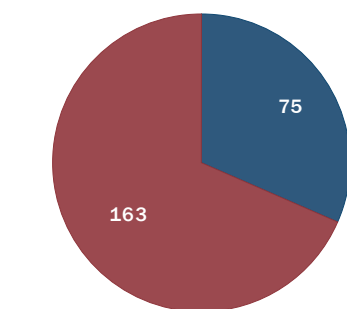
¹⁶ „Housing first“ je koncepce, podle které spočívá řešení problematiky bezdomovectví v tom, že zajištění stálého a jistého bydlení by mělo být dosaženo co nejrychleji a že v případě řešení bezdomovectví je to primární cíl před všemi ostatními. Koncept „housing ready“ naopak klade důraz na řešení osobnostních, sociálních či rodinných problémů – alkoholismus, drogy, rozpad rodin, atd., jejichž (vy)řešením se zvyšuje šance na reintegraci v oblasti bydlení bez pravděpodobné recidivy k bezdomovectví.

Vycházeli jsme z předpokladu, že ti, kteří uvedli jako odpověď, že chtějí nalézt stálé/přechodné bydlení později než do jednoho roku, reálně nezamýšlejí svou situaci změnit. Pokud k této skupině dále přičteme ty, co odpověděli, že neví a nehledají, jsou výsledné údaje následující. **Ze všech osob deklaruujících svou touhu nalézt stálé/přechodné bydlení, celých 24 % ji nezamýšlí vážně.** Rozdělíme-li podíly mezi dotázané v institucích a na ulici, pak jedinci v institucích tvoří 12,8 % pouze deklarované touhy po bydlení a u osob dotázaných na ulici je výsledné číslo ještě vyšší – celých 39,8 %.

Ze skupinových rozhovorů (viz skupinové diskuse) vyplynula určitá škála bariér, které snižují šanci na úspěšnou reintegraci bezdomovců. Tou nejzásadnější je právě nedostupnost bydlení. Vedle toho ale existuje řada dalších: dluhy (exekuce na příjem/majetek), nedostatek (nejen) sociálních bytů, diskriminace (při získávání práce), závislosti (alkohol/drogy), nemoc (duševní/fyzická).

Graf č. 22 (G0105)

Pil/a včera alkohol

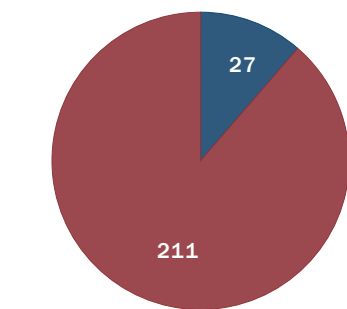

■ Ano
■ Ne

Pozn.: N=238

Graf č. 23 (G0106)

Užíval/a včera drogy

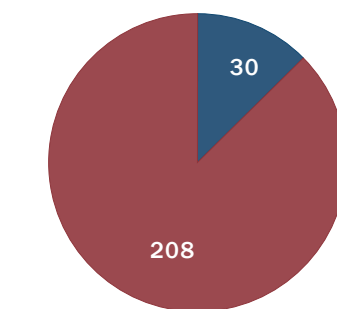

■ Ano
■ Ne

Pozn.: N=238

Graf č. 24 (G0107)

Má psa

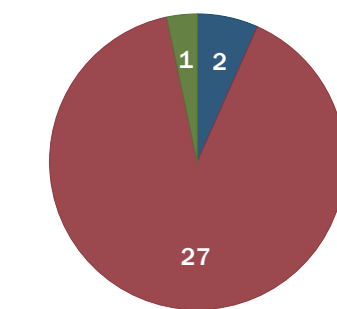

■ Ano
■ Ne

Pozn.: N=238

Graf č. 25 (G0108)

Vzdal/a by se psa ve prospěch bydlení

■ Ano
■ Ne
■ Odmítl/a

Pozn.: N=30

V dotazníkovém šetření jsme proto dále testovali nejviditelnější formy bariér (alkoholismus/drogy) a jako indikátor ochoty pro přesun z ulice do alespoň přechodného bydlení, ochotu vzdát se psa (aby mohly osoby v bezdomoví pobývat v azylových domech nebo ubytovnách, nesmí mít s sebou psa ani užívat drogy či alkohol). Z předvýzkumu a skupinových diskusí vyplynula neschopnost odpovědět na otázku, co dělaly v předešlých dnech/týdnech/měsících se závaznou přesností. Proto jsme se rozhodli neptat na konzumaci drog a alkoholu v delším časovém intervalu. Ptali jsme se pouze na předcházející den.

Z výsledků vyplývá, že alkohol konzumovalo den před dotazníkovým šetřením celkem 31,5 % dotázaných a ke konzumaci drog se přiznalo celkem 11,3 %. Ochota vzdát se psa, pokud by to vedlo k zajištění stálého/přechodného bydlení má následující procentuální vyjádření.

Ze všech dotázaných uvedlo 12,6 %, že vlastní psa. Ale celých 90 % vlastníků se odmítlo jej vzdát. Můžeme tak vidět, že **mezi vysoce deklarovanou touhou bydlet**, tj. získat stálé/přechodné bydlení, a **ochotou se tímto směrem vydat** (tj. když sloučíme kontrolní indikátory jako je neochota vzdát se psa, a kategorie nehledá, neví, později – déle než jeden rok) **existuje poměrně významná skupina jedinců, u níž lze o takové vůli pochybovat.**

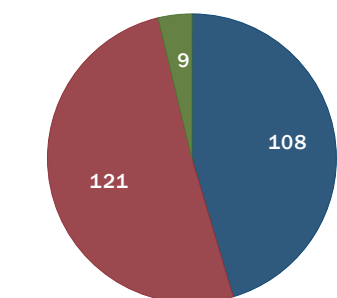
Znalost, zájem a využití sociálních služeb

Nyní se zaměříme na to, jaké měly osoby v obtížné bytové situaci povědomí o sociálních službách, které jim nabízí (nebo nějakou formou garantuje) OSS. Zajímalo nás rovněž, jak tyto služby využívají. Respondentům byly během dotazování postupně nabízeny názvy konkrétních služeb a respondent jen odpovídal, zda příslušnou službu zná nebo ne, zda ji využil a kdy ji využil naposledy. Pokud bychom respondenty nechávali služby samostatně jmenovat, byl by jejich počet jistě mnohem menší, neboť je snazší potvrdit znalost služby, než si její název vybavit z paměti a jmenovat jej. Tento postup jsme volili proto, aby bylo zřejmé, že respondenti opravdu neznají více služeb, než kolik bude zjištěný počet.

Znalost a využití jsme zkoumali u těchto služeb garantovaných OSS: (1) noclehárna, (2) azylový dům, (3) ordinace praktického lékaře, (4) kontaktní místnost protidrogového centra*, (5) denní centrum, (6) výdej oblečení, (7) potravinová pomoc, (8) středisko sociální rehabilitace, (9) sociální pracovník a (10) poradna pro cizince (pozn. tato položka byla zjišťována pouze tehdy, když dotázaný v otázce C1 deklaroval, že je občanem jiného státu než ČR).

Graf č. 26 (G0018)

Zájem o služby, které dosud nevyužil/a

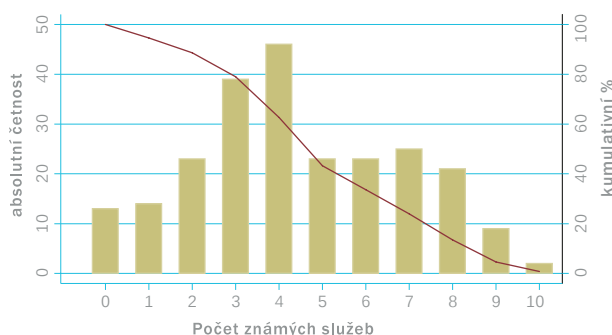

■ Ano
■ Ne
■ Odmítl/a
 Pozn.: N=238

45 % dotázaných má zájem využít některou ze sociálních služeb města Plzně, kterou dosud nevyužili. Do jaké míry je to dané neznalostí nabídky služeb ze strany OSS a do jaké míry nízkým odhodláním bezdomovců služby využít, to můžeme posoudit díky následujícím Grafům č. 27 a 28. Alespoň jednu službu zná 95% bezdomovců, tento podíl postupně klesá s růstem počtu služeb, které bezdomovci znají. Čtyři a více služeb zná 63 % bezdomovců, zde přichází zlom a pět a více služeb zná již jen 43 % bezdomovců. Tedy, **jen méně než polovina respondentů zná více než polovinu z devíti prověřovaných služeb** (nemůžeme všem respondentům počítat desátou službu – poradnu pro cizince a uprchlíky). Zdá se, že **bezdomovci o portfoliu sociálních služeb, které jim OSS nabízí, příliš velký přehled nemají. Nabízí se zde potenciál pro terénní pracovníky, kteří by bezdomovce mohli s nabídkou služeb seznámit a vysvětlit jim, k čemu jim mohou být tyto služby dobré.**

Graf č. 27 (G0019)

Kolik služeb respondenti znají

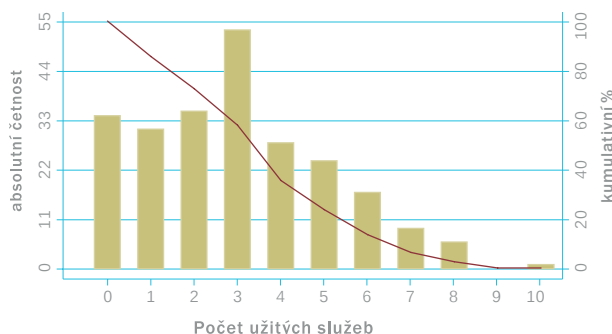

■ Absolutní četnosti
— Kumulativní %

Pozn.: N=238

Graf č. 28 (G0020)

Kolik služeb respondenti využívají

■ Absolutní četnosti
— Kumulativní %

Pozn.: N=238

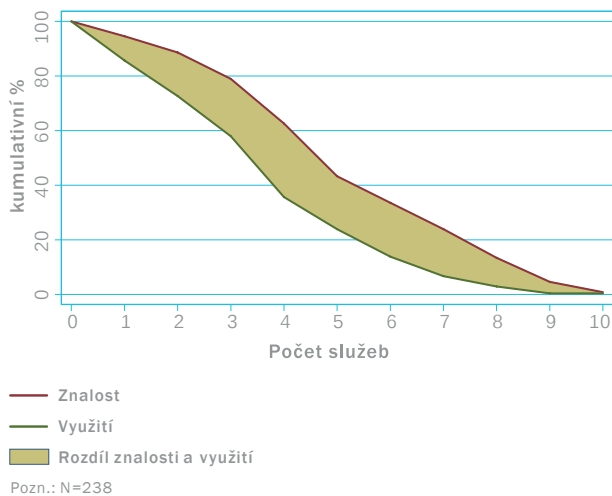
* Služba podporovaná odborem bezpečnosti a prevence kriminality (BEZPMMP).

Se znalostí služeb jde ruku v ruce jejich využívání. Z grafu je patrné, že alespoň jednu službu využívá 86 % respondentů, tento podíl postupně klesá. Zlom přichází mezi třemi službami, jichž využívá alespoň 58 % respondentů a čtyřmi službami, jelikož čtyři a více služeb využívá 36 % respondentů. Nejčastější je tedy kombinace tří různých služeb. Zdá se, že bezdomovci jsou v určitém smyslu specializovaní klienti, kteří si z portfolia služeb vybírají určitou úzce vymezenou skupinu služeb.

Křivky znalosti a využívání jsou v Grafu č. 29 poměrně těsně u sebe, jak je patrné z vyplněné plochy mezi těmito křivkami. Čím větší by tato plocha byla, tj. čím více by byla červená křivka znalosti ohnutá směrem k pravému hornímu rohu a čím více by zároveň byla zelená křivka ohnutá k levému dolnímu rohu, tím větší by byl rozdíl mezi znalostí portfolia nabízených služeb a jeho využíváním ze strany bezdomovců. V extrémním případě by se mohlo ukázat, že naši respondenti znají všechny nabízené služby, ale nevyužívají žádnou. To však není náš případ. Respondenti znají v průměru o jednu až dvě služby více, než kolik jich někdy využili.

Graf č. 29 (G0021)

Srovnání znalosti a využití služeb

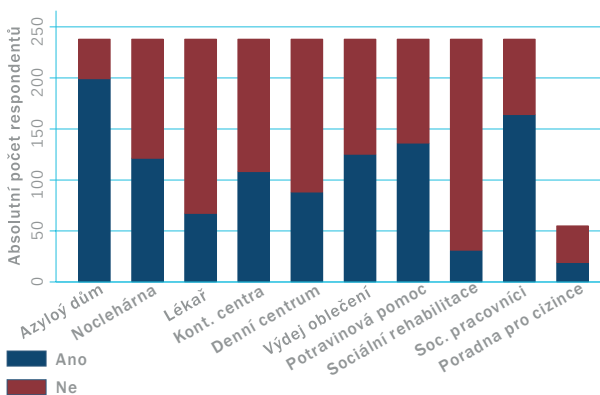

Graf č. 29 jasně ukazuje, že informovanost je s využitím služeb spjatá, ale to ještě nic neříká o směru kauzálního působení. Nelze rozhodnout, zda bezdomovci více služeb nevyužívají, protože je neznají, nebo si nejsou schopni vybavit větší počet služeb, neboť si nevybavují

služby, o kterých kdysi usoudili, že je nevyužijí. Vzhledem k použité metodě dotazování, není příliš pravděpodobné, že by nevyužívání vedlo k opomenutí služby. 31 % dotázaných si vybavuje pouze ty služby, které využili. Dalších 31 % respondentů znalo pouze jednu službu, kterou dosud nevyužili, dvě dosud nevyužité služby znalo 20 % a zbytek respondentů byl schopen uvést tři a více služeb, které dosud nevyužili. Podívejme se nyní na jednotlivé služby.

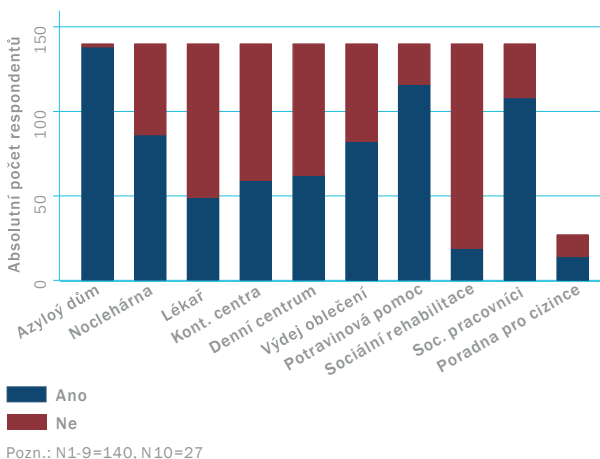
Graf č. 30 (G0015A)

Zná službu

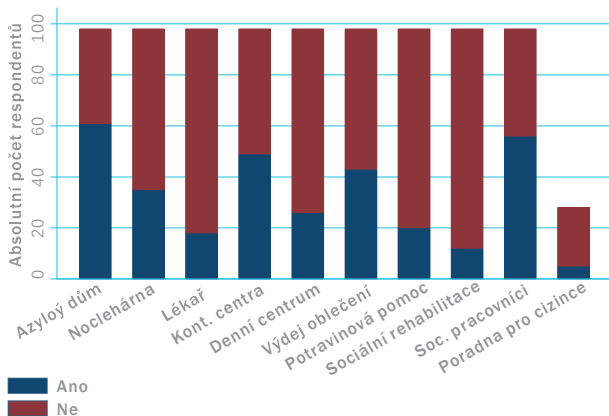

Graf č. 31 (G0015I)

Zná službu - instituce

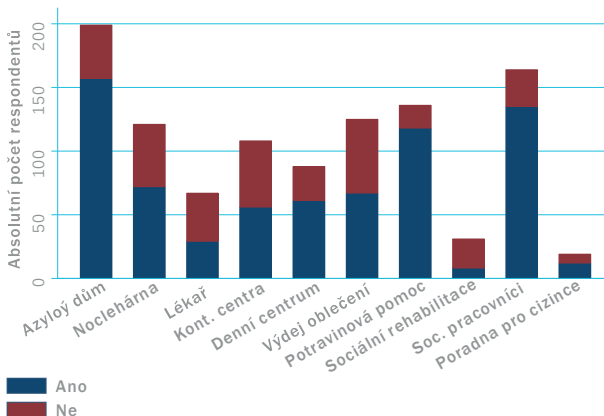
Graf č. 32 (G0015U)
Zná službu – ulice

Pozn.: N1-9=98, N10=28

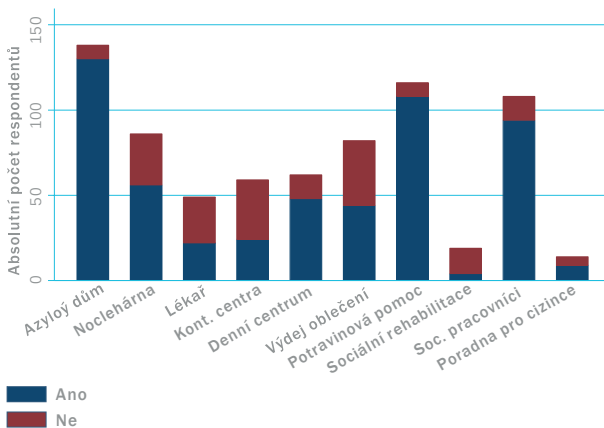
Nejznámější službou mezi bezdomovci jsou azylové domy, zná je 84 % z nich, přičemž u respondentů dotazovaných v institucích je znalost azylových domů 99 %, u dotazovaných na ulici to je 62 %, v obou prostředích jde o nejznámější službu. Druhou nejznámější službou jsou sociální pracovníci, které zná 69 % dotázaných. Na ulici je uvedlo 57 % bezdomovců, v institucích je zná 77 %. Třetí nejznámější službou je potravinová pomoc, celkem ji zná 57 %, přičemž můžeme pozorovat výrazný rozdíl mezi dotázanými na ulici a v institucích. Na ulici si tuto službu vybavilo pouze 20 % dotázaných, v institucích 83 %. Výdej oblečení zná celkem 53 % bezdomovců (na ulici 44 %, v institucích celkem 59). Noclehárnu při Domově sv. Františka zná celkem 51 % dotázaných (na ulici 36 %, v institucích celkem 61). Kontaktní místnost protidrogového centra zná 45 % bezdomovců (na ulici 50 %, v institucích celkem 42 %). Denní centrum při Domově sv. Františka zná 37 % našich respondentů (na ulici 27 %, v institucích celkem 44 %). Ordinaci praktického lékaře při Domově sv. Františka zná 28 % bezdomovců (na ulici 18 %, v institucích celkem 35 %). Středisko sociální rehabilitace zná 13 % respondentů a nezaznamenali jsme rozdíly mezi jednotlivými prostředími, kde dotazování proběhlo. Poradnu pro cizince a uprchlíky v Plzni zná 35 osob, které uvedly, že mají jiné než české občanství, přičemž dotázaní na ulici ji znali v 18 % případů a dotázaní ve všech institucích v 52 % případů.

Graf č. 33 (G0016A)
Využil/a někdy službu

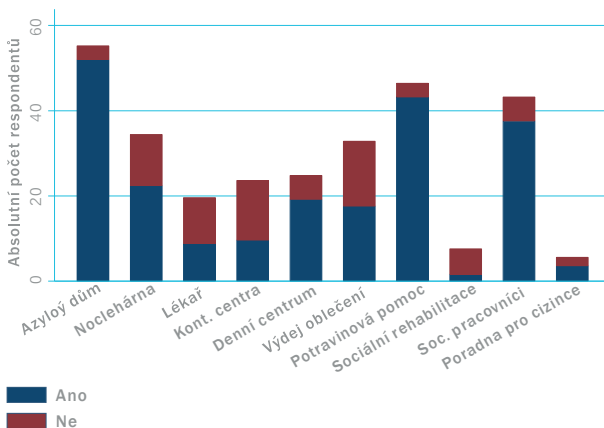
Pozn.: N1=199, N2=121, N3=67, N4=108, N5=88, N6=125, N7=136, N8=31, N9=164, N10=19

Graf č. 34 (G0016I)
Využil/a někdy službu – instituce

Pozn.: N1=138, N2=86, N3=49, N4=59, N5=62, N6=82, N7=116, N8=19, N9=108, N10=14

Graf č. 35 (G0016U)
Využil/a někdy službu – ulice

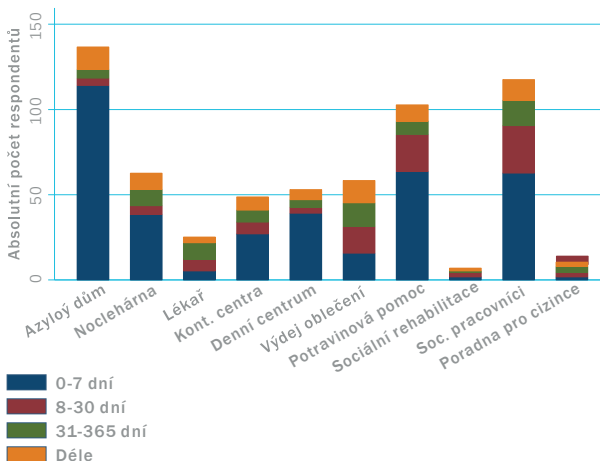
Pozn.: N1=61, N2=35, N3=18, N4=49, N5=26, N6=43, N7=20, N8=12, N9=56, N10=5

Pokud se na využívání sociálních služeb pro bezdomovce podíváme z hlediska celého souboru, jsou **nejvyužívanější azylové domy (66 % ze všech dotázaných je někdy využilo). Nadpoloviční většina respondentů využila pomoci sociálního pracovníka (56 %) a přesná polovina využila potravinovou pomoc (50 %).** Mezi třetinou a zhruba čtvrtinou se pohybuje využití noclehárny (30 %), výdeje oblečení (28 %), denního centra (26 %) a kontaktní místnosti protidrogového centra (24 %). Zhruba osmina bezdomovců někdy využila ordinaci praktického lékaře při Domě sv. Františka (12 %). Nejméně tak respondenti alespoň někdy využili poradnu pro cizince (5 %) a středisko sociální rehabilitace (3 %). Největší rozdíly ve využití služeb mezi dotázanými z různých prostředí jsou patrné v případě těchto služeb: azylový dům (ulice 28 %, instituce 93 %), noclehárna (ulice 16 %, instituce 40 %), kontaktní místnost protidrogového centra (ulice 33 %, instituce 17 %), denní centrum (ulice 13 %, ostatní instituce 34 %), potravinová pomoc (ulice 10 %, instituce 77 %) a sociální pracovník (ulice 42 %, instituce 67 %).

V Grafech č. 33, 34, 35 uvádíme údaje pouze za respondenty, kteří danou službu znají. Dostáváme jak velký podíl těch, co o službě vědí, tak tuto službu také využili. V tomto směru je nejvíce využívána potravinová pomoc (87 % z těch, co tuto službu znají), poté služby sociálního pracovníka (82 % obeznámených respondentů) a třetí nejčastěji obeznámenými osobami užívaná služba je azylový dům (79 %). Nadpoloviční většina obeznámených respondentů užívá tyto služby: denní centrum (69 %), poradnu pro cizince (63 %), noclehárnu (60 %), výdej oblečení (54 %) a kontaktní místnost protidrogového centra (52 %). Nejméně jsou obeznámenými bezdomovci využívány služby ordinace praktického lékaře (43 %) a střediska sociální rehabilitace (26 %). Rozdíly ve využívání služeb obeznámenými osobami jsou v principu stejné jako u využívání služeb všemi osobami. Za zmínku však stojí, že pokud jsme počítali pouze s osobami, které příslušné služby znaly, tak se u bezdomovců dotazovaných na ulici výrazně zvýšil podíl využití těchto služeb: noclehárna (46 % obeznámených bezdomovců z ulice), ordinace praktického lékaře (39 %), denní centrum (50 %), potravinová pomoc (50 %), středisko sociální rehabilitace (33 %) a sociální pracovník (73 %).

Graf č. 36 (G0017A)

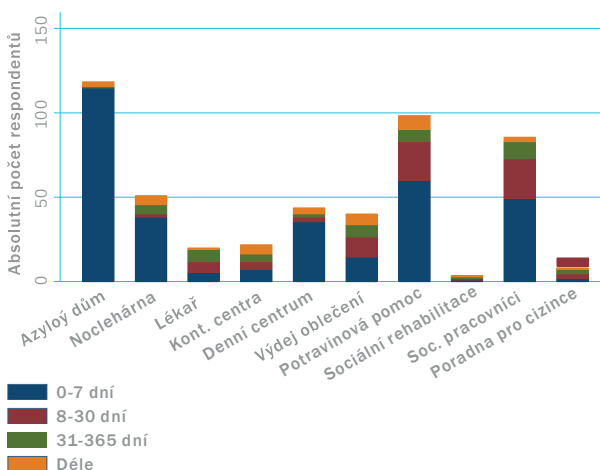
Kdy naposledy využil/a službu

Pozn.: (N1=157, N2=72, N3=29, N4=56, N5=61, N6=67, N7=118, N8=8, N9=135, N10=12)

Graf č. 37 (G0017I)

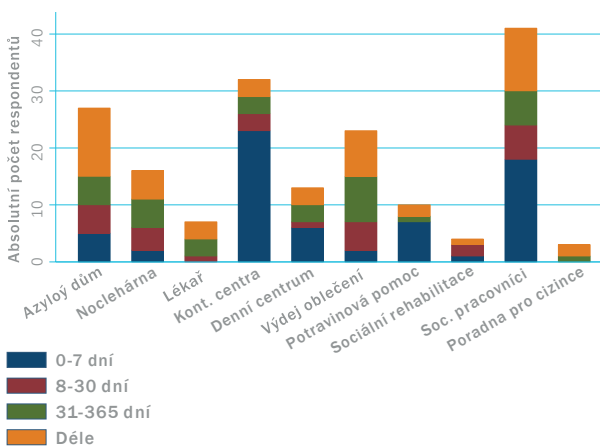
Kdy naposledy využil/a službu – instituce

Pozn.: (N1=130, N2=56, N3=22, N4=24, N5=48, N6=44, N7=108, N8=4, N9=94, N10=9)

Graf č. 38 (G0017U)

Kdy naposledy využil/a službu – ulice

Pozn.: (N1=27, N2=16, N3=7, N4=32, N5=13, N6=23, N7=10, N8=4, N9=91, N10=3)

Hlavní rozdíly mezi bezdomovci dotazovanými na ulici a v institucích z hlediska znalosti a využití sociálních služeb jsou následující: **(1) dotázaní z institucí častěji využili služeb sociálního pracovníka, (2) bezdomovci z institucí častěji znají a využili potravinovou pomoc, (3) respondenti v institucích znají a alespoň jednou využili noclehárnu a (4) respondenti z ulice častěji znají a někdy využili kontaktní místnost protidrogového centra. Kontaktní místnost protidrogového centra odlišuje bezdomovce z obou prostředí ještě v jednom ohledu: jak je patrné z grafů č. 36, 37 a 38 tato služba je respondenty z ulice jednoznačně nejvyužívanější** – za posledních 7 dní (od data dotazování) žádnou jinou službu nevyužilo tolik osob z ulice.

Mezi bezdomovci z ulice je to výjimečné, pokud už nějakou službu využijí, je to delší doba, co se tak stalo naposledy. Podobnou výjimkou je snad jen potravinová pomoc, kterou sice využívá málo bezdomovců na ulici, ale když už se tak stane, využívají ji během posledních 7 dní. Služby sociálního pracovníka, azylového domu či výdeje oblečení využila alespoň jednou čtvrtina dotázaných na ulici, avšak většinou došlo jen k malému využití během posledního týdne.

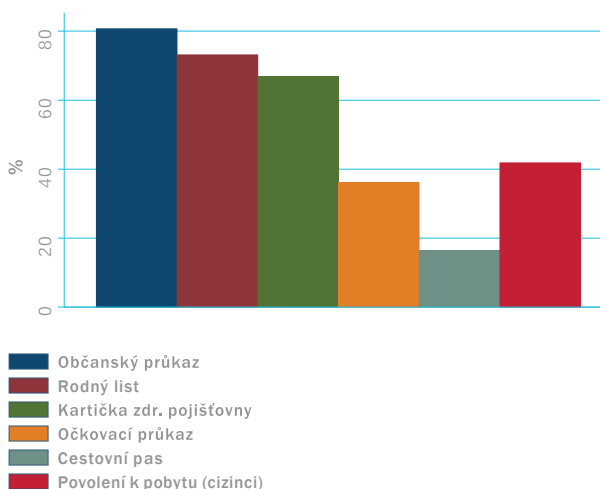
Zcela opačné výsledky můžeme pozorovat v souvislosti s dotázanými v institucích – služby, které alespoň jednou využili, tak využívají často, protože pozorujeme vysoký podíl osob, které služby využily za poslední týden. Toto sice neplatí pro lékaře, kontaktní místnost protidrogového centra, sociální rehabilitaci a poradnu pro cizince, to jsou však velmi málo využívané služby klienty institucí. Pouze výdej oblečení je služba, kterou někdy využil větší počet bezdomovců z institucí, ale stalo se tak před delší dobou než jedním týdnem.

Doklady

Častý problém, který je ze strany lidí bez domova uváděn jako důvod, proč se jim nedaří návrat do společnosti, je ztráta dokladů (viz skupinové diskuse). Jejich ztráta a neschopnost, neochota či nemožnost si je znovu opatřit, představuje překážku, která slouží buď jako zdůvodnění pro odmítnutí jakékoliv pomoci nebo jako legitimizace situace, v níž se osoby v bezdomoví nacházejí.

Graf č. 39 (G006)

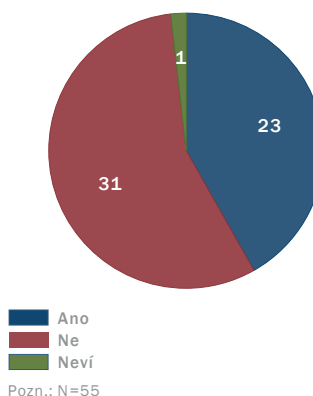
Vlastnictví dokladů

Pozn.: Podíl ze všech respondentů (N=238), kromě povolení k pobytu (pouze cizinci, N=55)

Graf č. 40 (G005)

Zdravotní pojištění – cizinci

Pozn.: N=55

V průzkumu se ukázalo, že 80,7 % dotazovaných vlastní občanský průkaz. S ohledem na životní styl bezdomovců se jako důležitější doklad ukazuje (ne)existence zdravotního průkazu. To proto, že ačkoli v ČR je nastavován právní rámec tak, aby byla zajištěna a garantována dostupnost zdravotní péče všem,¹⁷ o jejím reálném poskytnutí rozhoduje vlastnictví zdravotní karty příslušné pojišťovny. Dále platí, že ve vztahu ke skupině bezdomovců existuje řada překážek, které stojí v cestě naplnění adekvátní lékařské péče. Překážky jsou jak na straně bezdomovců, tak na straně lékařů. Nejčastější překážkou je již zmiňovaná ztráta dokladů nezbytných při výkonu zdravotní služby

¹⁷ Viz Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví, ve znění pozdějším a Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

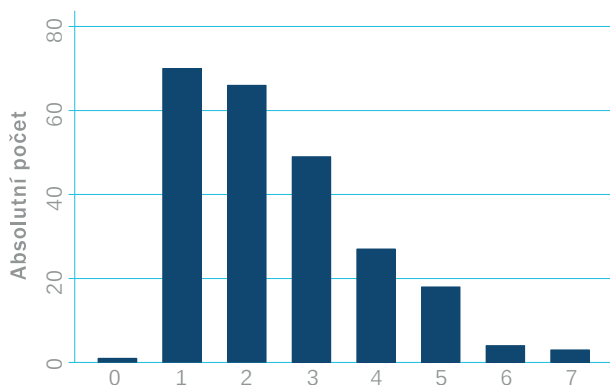
– zdravotní průkaz, občanský průkaz, v případě cizinců zdravotní pojištění – ale i nedostatečné finanční prostředky nezbytné pro zaplacení regulačních poplatků či léků. Ze strany zdravotnického personálu¹⁸ se jedná o negativní zkušenost s touto skupinou při poskytování zdravotní péče. Situaci pak podtrhuje fakt, že **zdravotní průkaz vlastní jen 66,8 % osob**. A vlastnictví očkovacího průkazu konstatovalo už jen 36,1 %. Ještě komplikovanější situace v případě ošetření osoby v nouzi nastává u cizinců. U nich jsme zjistili, nejen že pouhých 41,8 % má dokumenty dokládající povolení k pobytu, ale celých 57,5 % cizinců žádné zdravotní pojištění nevlastní.

Způsob obživy

Tříživá životní situace osob v bezdomoví je nutí volit odlišnou škálu strategií obživy, než která je vlastní běžné populaci. Na základě předvýzkumu a skupinových diskusí jsme dotazovaným předložili 12 strategií. Sledovali jsme počet využívaných a následně jsme odlišili preferované strategie obživy pro jedince na ulici a v institucích. Mezi 12 strategií obživy, na které jsme se ptali, patří: (1) pobírání dávek, (2) práce na smlouvu, (3) práce bez smlouvy, (4) somrování, (5) žebrání (6) sběr kovu, skla atp., (7) fárání, (8) brigáda na smlouvu, (9) brigáda bez smlouvy, (10) prostituce, (11) krádeže, (12) jiné.

Graf č. 41 (G0012)

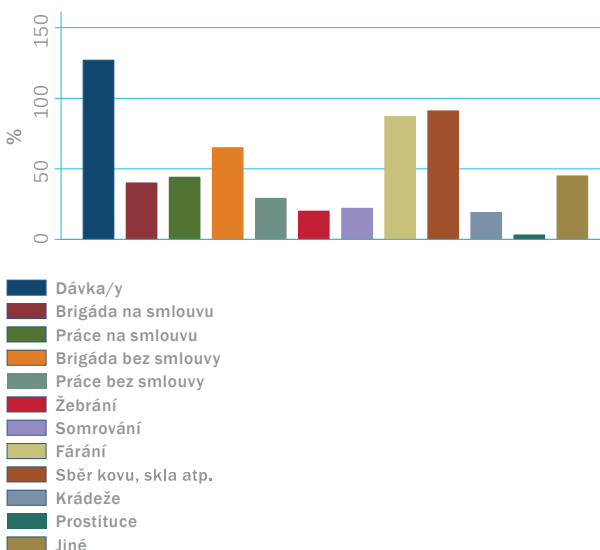
Počty způsobů obživy, které respondent využívá

Pozn.: N=238

Graf č. 42 (G0013)

Způsob obživy, který respondent využívá

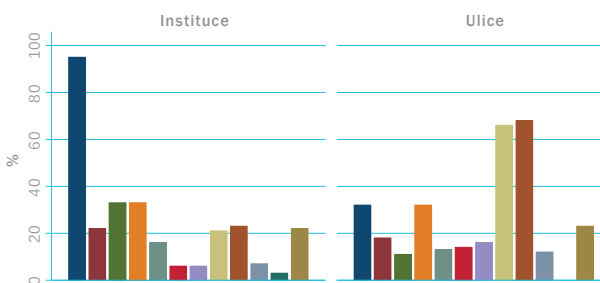

Pozn.: N=238

Graf č. 43 (G0014)

Způsob obživy, který respondent využívá

– instituce vs. ulice

Pozn.: N=238

¹⁸ Vycházíme zde z rozhovorů a zkušeností členů záchrané služby, s nimiž jsme hovořili.

Z nabízených strategií obživy volili dotazovaní nejčastěji mezi jednou (29,4 %) dvěma (27,7 %), či třemi (20,6 %) strategiemi způsobů obživy. Největší počet využívaných strategií bylo 7 z 12, kdy tento počet uvedlo 1,3 %, což v absolutních číslech jsou tři lidé.

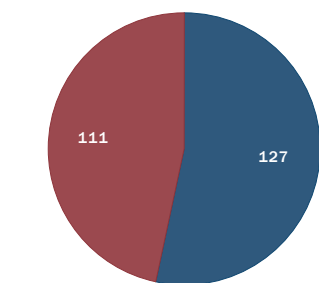
Mezi tři nejčastěji používané strategie obživy patří pobírání sociálních dávek, tuto formu obživy volí celých 53,4 % osob, následuje sběr kovu, skla atp. 38,2 % a fárání 36,6 %. Nejméně uváděnou strategií obživy byla prostituce. Ta tvoří v celém vzorku 1,2 %. Výrazné rozdíly ve volbě strategií obživy jsou ale patrné pokud rozlišujeme mezi dotázanými z institucí a osobami dotázanými na ulici. Nejvíce preferovanou strategií obživy mezi bezdomovci na ulici jsou fárání 66 % a sběr kovu, skla atp. 68 % a až třetím nejužívanějším přístupem je pobírání sociálních dávek 32 %.

Oproti tomu v institucích je nejvýrazněji zastoupeno pobírání sociálních dávek a to v nadpoloviční míře celých 53,4 %. Což lze vysvětlit tím, že mezi touto skupinou dotazovaných je silné zastoupení matek s dětmi (Domov sv. Zdislavy, Středisko křesťanské pomoci). Odlišné jsou ale zbylé dvě nejčastější formy obživy, kdy lidé v bezdomoví jako druhou a třetí nejčastější formu obživy uváděli práci na smlouvu 23,6 % a brigádu bez smlouvy 23,6 %.

Pobírání sociálních dávek je v případě lidí v bezdomoví jedním z nejčastěji asociovaných znaků mezi populací. Protože se tato forma obživy ukázala jako nejčastěji volená strategie, zjišťovali jsme, jaké formy dávek jsou nejčastěji pobírány.

Graf č. 44 (G0010)

Pobírá dávky

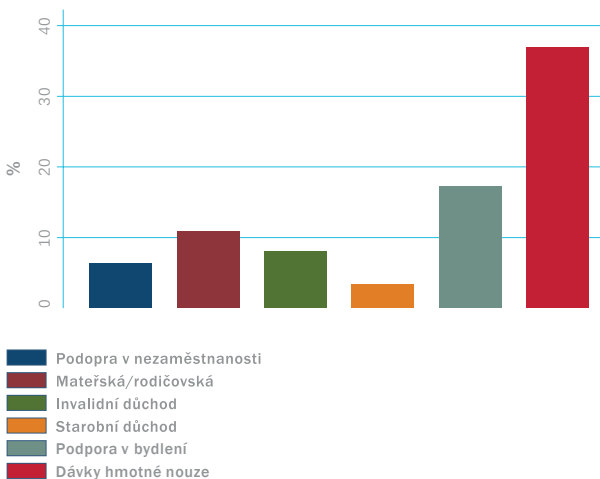

■ Ano
■ Ne

Pozn.: N=238

Graf č. 45 (G0011)

Pobírané dávky

Pozn.: N=238

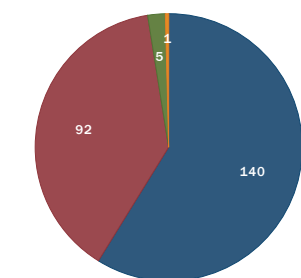
Konstatovali jsme již, že celkově nějakou formu sociálních dávek pobírá 53,4 % dotázaných. Podíváme-li se na jejich skladbu, jedná se nejčastěji o následující formy: (a) podpora v nezaměstnanosti, (b) invalidní důchod, (c) podpora v bydlení, (d) mateřská/rodičovská, (e) starobní důchod, (f) dávky hmotné nouze. **Největší podíl zaujímají dávky hmotné nouze, které činí 37 %, v absolutních číslech je to 88 osob.** Pochopitelně to ale neznamená, že tyto osoby musí využívat jen jednu formu ze sociálních dávek.

Spokojenost se životem

Poslední baterie otázek v dotazníku se zaměřovala na oblast spokojenosti se životem a zahrnovala v sobě otázky, které testovaly hodnotové rámce lidí bez domova. Tuto baterii otázek jsme zařadili z následujícího důvodu: vycházíme z předpokladu, že bez porozumění tomu jak lidé v bezdomoví nahlízejí sami sebe (sebeidentifikace) a jaké preferují hodnotové rámce, nelze přijímat adekvátní strategie umožňující účinnou resocializaci.

Graf č. 46 (G0101A)

Cítí se být jako osoba bez domova

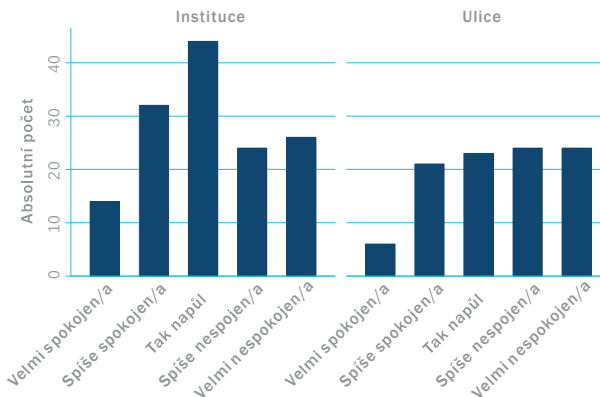

■ Ano
■ Ne
■ Neví
■ Odmít/a

Pozn.: N=238

Graf č. 49 (G0110V)

Jak je celkově spokojen/a se svým životem – instituce vs. ulice

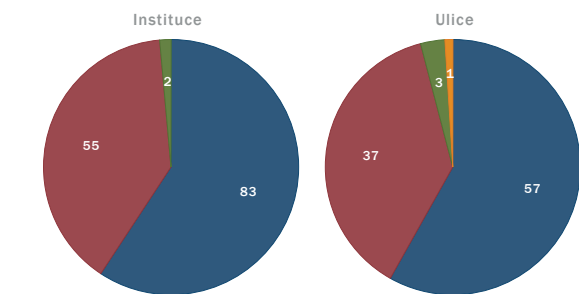

Pozn.: N=238

Graf č. 47 (G0101V)

Cítí se být jako osoba bez domova

– instituce vs. ulice

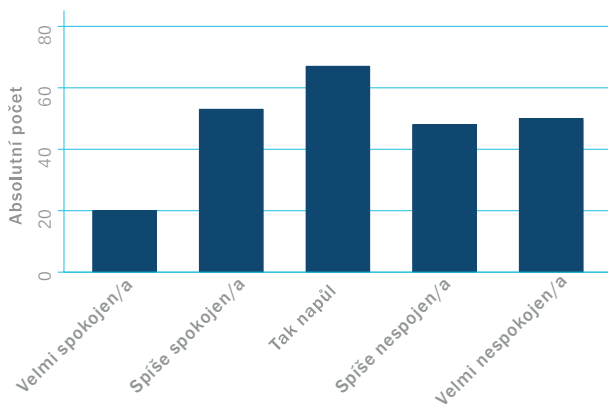

■ Ano
■ Ne
■ Neví
■ Odmít/a

Pozn.: N=238

Graf č. 48 (G0110A)

Jak je celkově spokojen/a se svým životem

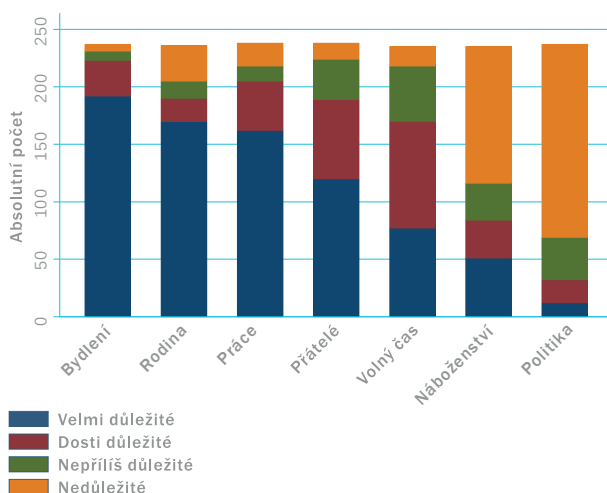
Pozn.: N=238

Již ve skupinových diskuzích se pravidelně objevovala rozdílná pojetí sebenáhledu u dotazovaných bezdomovců. Ve skupinových diskuzích bylo patrné, že existuje výrazná hierarchie v nahlížení skutečnosti, kdo je či není bezdomovec. Osoby, které pobývaly v azylovém Domově sv. Františka, ač přišly o rodinu, vrátily se z vězení, měly pouze neplacenou práci, sami sebe ale stále nahlížely jako nedílnou součást většinové populace a jako bezdomovce nahlížely osoby z nocleháren a z ulice. Obdobně tomu ale bylo i u osob, které pobývaly v noclehárně. U sebe připouštěly obtížnou životní situaci, ale jako bezdomovci se nevnímaly. Pro ně byl bezdomovec synonymem pro lidi z ulice, kteří nemají prostředky ani na to, aby občas mohly dojít přespat do noclehárny či zde provést elementární hygienu. Na základě této zkušenosti jsme kladli všem otázku, která zjišťovala jejich subjektivní sebepojetí. Úmyslně jsme ale nekladli otázku „Cítíte se jako bezdomovec?“, ale otázku „Cítíte se být jako osoba bez domova?“, protože jsme chtěli testovat, zda jimi obývané „obytné prostory“ (zahradkářské chatky, stany, pobyt v institucích atd.) neidentifikují jako „vlastní“ domov.

Jako osoba bez domova se cítí být celkem 58,8 % dotázaných. Rozlišíme-li mezi dotázanými na ulici a v institucích, není mezi nimi příliš velký rozdíl. Z osob dotázaných na ulici se jako lidé bez domova cítí 58,2 % a v institucích 59,3 %. **Znamená to, že téměř 40 % jedinců se necítí být jako osoba bez domova.**

Vedle otázky, jak se lidé v bezdomoví sami nahlíží, jsme se dále ptali, nakolik jsou spokojeni se svým životem. Sloučíme-li pro zjednodušení kategorie „velmi spokojen“ a „spíše spokojen“ (stejně tak učiníme i na druhé straně spektra a sloučíme kategorie „spíše nespokojen“ a „velmi nespokojen“) vidíme, že **se svým životem je spokojeno 30,7 % osob. Zatímco nespokojeno je 41,2 %**. Rozložíme-li celkový výsledek mezi osoby v bezdomoví dotazované na ulici a v institucích, ukazuje se, že ti z ulice jsou spokojenější se svým životem. Mezi nimi 32,9 % uvedlo spokojenost a 37,5 % nespokojenost s životem. Oproti tomu osoby dotázané v institucích tvořily 27,5 % spokojených a 49 % nespokojených se svým životem. Výraznou skupinou jsou rovněž osoby v bezdomoví dotázané v institucích, které uvedly, že jsou se svým životem spokojené tak napůl. V institucích jich bylo celých 44 %, zatímco tato skupina na ulici tvořila 31,4 %.

Graf č. 50 (G0109)
Důležitost věcí v životě

Pozn.: N1=237, N2=236, N3=238, N4=238,
N5=235, N6=235, N7=237

Pro testování preferovaných či zastávaných hodnotových rámců jsme zvolili následující: (a) bydlení, (b) rodina, (c) práce, (d) přátelé, (e) volný čas, (f) náboženství, (g) politika. Opět pro zpřehlednění odpovědí sloučíme nyní k sobě odpovědi „velmi důležité“ s „dosti důležité“ versus sloučené odpovědi „nepříliš důležité“ s „nedůležité“. Na základě získaných dat můžeme konstatovat, že **zásadní důležitost je kladena na bydlení, tj. mít kde bydlet. To považuje za důležité celých 94,1 % osob**. Druhou

ústřední hodnotu ztělesňuje práce, kterou vnímá jako důležitou 86,2 %. Hodnota práce je následována rodinou 80,5 % a význam je obdobně přisuzován přátelům 79,4 %. Naopak nejmenší význam je přisuzován politice a náboženství. Politiku jako nedůležitou vnímá celých 86,5 % dotázaných a náboženství je jako nedůležité vnímáno ze strany 64,2 % dotázaných. **Pokud by hodnota stálého bydlení, kterou preferuje 94,1 % dotázaných, měla být určující, a přijmeme-li předpoklad, že by dotýčným stálé/přechodné bydlení významně pomohlo při resocializaci, pak by koncepce „housing first“ měla prioritu.**

Časový snímek

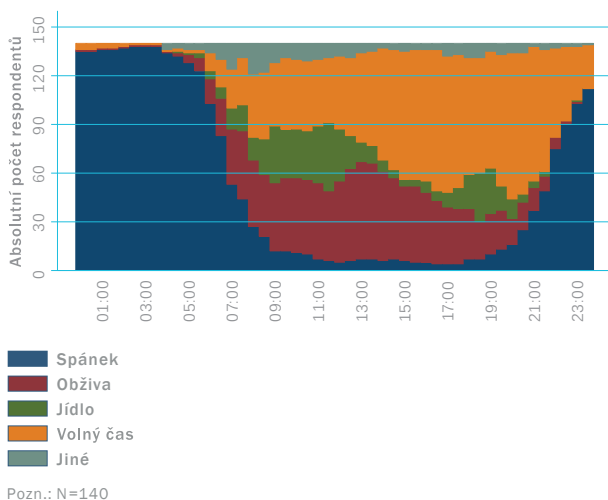
Každý respondent, kterého jsme dotazovali během soboty 8. února 2014, byl požádán tazatelem, aby s ním vyplnil časový snímek. Ten se zaměřoval na předchozí den (pátek 7. února). Respondent postupně rekapituloval svůj den od půlnoci ze čtvrtka na pátek až k půlnoci z pátku na sobotu. Tazatelé zaznamenávali vyprávění respondenta do připraveného archu, který celý sledovaný den rozčleňoval na 48 půlhodin. Tazatelé se soustředili na činnosti, které dotázaný během zkoumaných 24 hodin prováděl. Jednotlivé činnosti byly zaznamenány ve formátu event-history, to znamená, že bylo přesně označeno, kdy příslušná činnost začala, po jakou dobu probíhala a kdy skončila. Jelikož každý respondent poskytl potřebné informace pro časový snímek, máme přehled, co každý z 238 zkoumaných bezdomovců dělal během pátku 7. února.

Po skončení sběru a přepisu dat byly odpovědi kategorizovány. Nakonec jsme dospěli ke čtyřem základním kategoriím a jedné doplňkové. Základní kategorie jsou: (1) spánek (včetně podřimování, klidu na lůžku v nemocnici atp.), (2) obživa (placená práce, ale i neplacená práce jako péče o domácnost, péče o dítě nebo nemohoucí osobu, cestování, které je nutně spjato s oběma typy práce, sběr kovu atd.), (3) jídlo (jeho konzumace, ale také příprava) a (4) volný čas (návštěvy, sledování TV, procházky, popíjení alkoholu, účast na plese atd.). Odpovědi, které neodpovídaly ani jedné základní kategorii, byly zařazeny do doplňkové kategorie (5) jiné. Díky kategorizaci dat je možné přehledně vizualizovat, jak 238 dotázaných prožilo

pátek 7. února. Je patrné, že základní čtyři kategorie byly zvoleny vhodně, neboť kategorie „jiné“ má jen minimální podíl plochy na grafech č. 51 a 52.

Graf č. 51 (G0041)

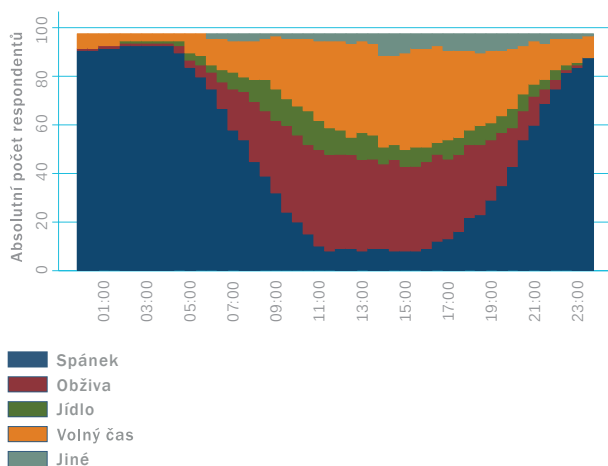
Časový snímek 7. února 2014 – instituce

Pozn.: N=140

Graf č. 52 (G0042)

Časový snímek 7. února 2014 – ulice

Pozn.: N=98

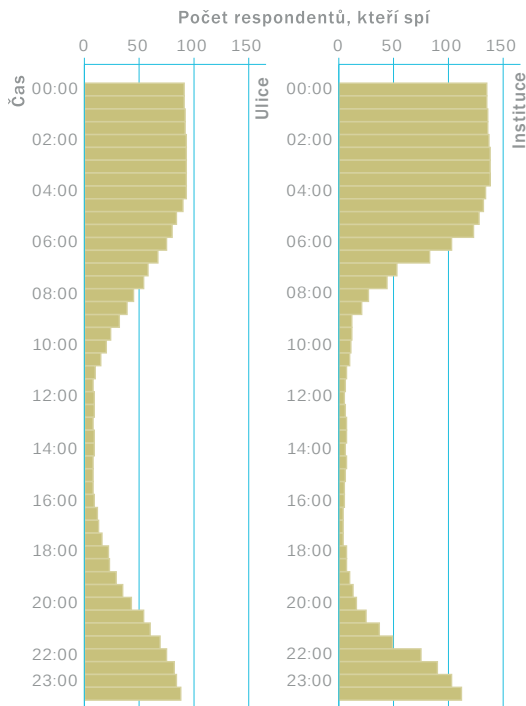
Časové snímky předkládáme dva, jeden pro bezdomovce dotázané v institucích a druhý pro dotázané na ulici. Z jejich srovnání je patrné, že **respondenti z institucí mají zřetelněji strukturovaný čas než dotázaní na ulici**. Bezdomovci dotázaní na ulici vstávají mezi 5. a 9. hodinou ránní, v této době se ve vzrůstající míře začínají věnovat denním činnostem. Během celého

dne věnují největší díl času zajišťování obživy a přibližně stejně velký díl i volnému času. Poměr času věnovaný obživě a volnému času se mírně mění, dopoledne se věnují o něco více zajištění obživy, odpoledne mají o něco více volného času. Příprava a konzumace jídla je rovnoměrně a s konstantním podílem rozprostřena do celé doby denních činností. Mezi 20. hodinou a půlnocí se pak tyto bezdomovci ukládají k spánku. Jediným typickým úsekem dne tak je noční spánek, v časovém snímku není patrná žádná jiná pravidelnost nebo typická výchylka.

Den bezdomovců dotázaných v institucích je strukturovaný jasněji. Mezi 6. a 7. hodinou vstávají, poté se buď věnují zajišťování obživy, přípravě či konzumaci jídla, nebo tráví svůj volný čas. Podíly těchto tří kategorií denních činností jsou zhruba vyrovnané po celé dopoledne. Během odpoledne se téměř nikdo nevěnuje jídlu. V první části odpoledne se tyto dotázaní věnují v první řadě zajišťování obživy, nebo trávení volného času, jako druhé možnosti. Ve druhé části odpoledne se obrátí poměr času věnovaného obživě a volnému času. Volný čas pak po zbytek časového snímku jasně dominuje, jeho dominantní místo převzme kolem 22. hodiny spánek. V době mezi koncem odpoledne a ukládáním se ke spánku je velmi zřetelné místo, kdy tyto respondenti večeří, konkrétně jde o čas mezi 18. a 20. hodinou, který věnují přípravě a konzumaci jídla. Celková časová plocha věnovaná večeři je ale menší než ta, která byla dopoledne věnována přípravě a konzumaci oběda. Bezdomovcům z institucí nejen spánek, ale také jídlo přehledněji strukturují jejich den. Zároveň můžeme pozorovat i postupný posun od zajišťování obživy, což je těžištěm dopoledne, k volnému času, který pak dominuje odpoledni.

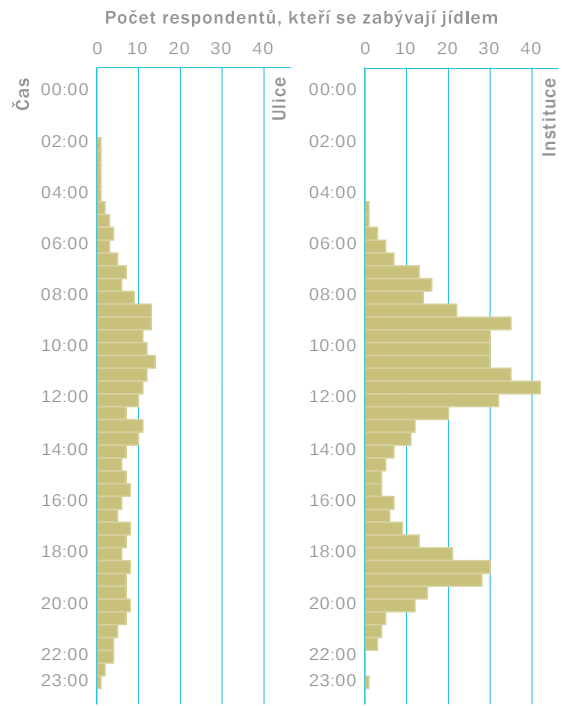
Graf č. 53 (G0031)

Časový snímek 7. února 2014 – spánek

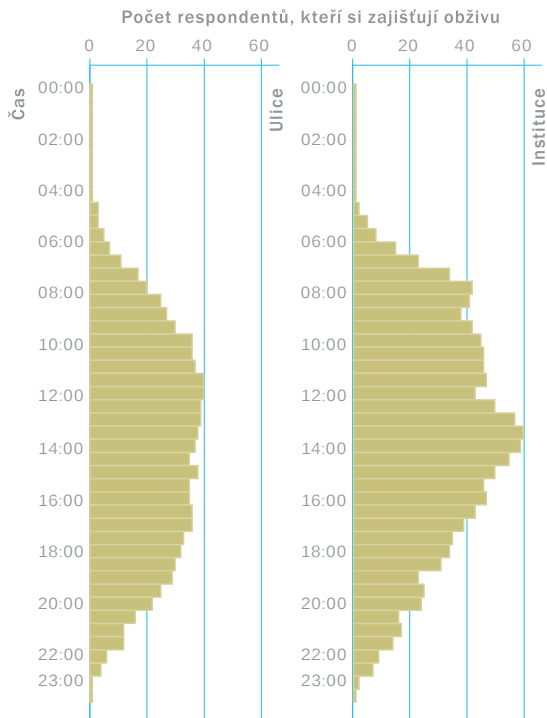
Graf č. 55 (G0037)

Časový snímek 7. února 2014 – jídlo

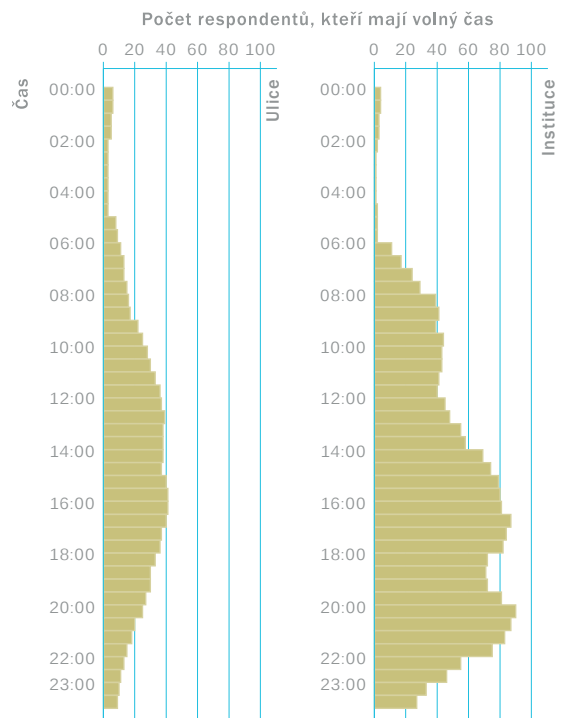
Graf č. 54 (G0033)

Časový snímek 7. února 2014 – obživa

Graf č. 56 (G0035)

Časový snímek 7. února 2014 – volný čas

Rozdíly v jednotlivých kategoriích činností mezi respondenty z institucí a z ulice si můžeme detailněji prohlédnout na Grafech č. 53, 54, 55 a 56. Spánku je věnovaný graf č. 53, v případě institucí profil spánku připomíná průřez korytem řeky s ostře a téměř kolmo řezanými břehy, což znamená, že příslušní respondenti vstávají v přibližně shodný čas a také se v podobnou dobu ukládají k spánku. Spánkový profil respondentů z ulice se mírně svažuje na obou stranách, což svědčí o tom, že doba usínání, spánku a probouzení je v této skupině velmi variabilní. Na Grafu č. 55 je zase patrné, že dotázaní na ulici nemají pro své aktivity spojené s jídlem vyhrazený žádný specifický čas, pouze je zřejmé, že se těmto aktivitám věnují o něco více dopoledne než odpoledne. U dotázaných v institucích můžeme naproti tomu zcela jasně rozlišit dobu oběda a večeře. Rozdíly mezi bezdomovci z institucí a z ulice zahrnují i čas, který věnují obživě a volnému času. Pokud porovnáme Grafy č. 54 a 56, zjistíme, že u dotázaných na ulici se po celý den nemění poměr času věnovaný obživě a volnému času. U dotázaných v institucích má dopoledne větší podíl čas věnovaný obživě, těsně po poledni tento podíl kulminuje a čím dál větší podíl pak získává volný čas.

Pro přehlednost, průměrný spánek činí u osob na ulici 11h 48min, v institucích 9h 19min. U volného času je poměr u osob dotázaných na ulici 5h 12min a u dotázaných z institucí 7h 24min. Zaměříme-li pozornost na průměrný čas věnovaný obživě, pak na ulici jsou tomu věnovány 4h 47min, zatímco v institucích 4h 24min. Průměrný čas věnovaný jídlu je u respondentů z ulice 1h 26min a u jedinců z institucí 1h 54min. Rozdíly mezi nimi jsou tedy minimální. V případě kategorie „jiné“ tvoří časová dotace u osob dotázaných na ulici 1h a u osob z institucí 47 min.

ZÁVĚR

Na základě získaných poznatků můžeme konstatovat následující. Bezdomovectví představuje pro město Plzeň jev, který nelze vyřešit s okamžitou definitivní platností. Je evidentní, že s ohledem na ekonomický a sociální význam lokality bude město Plzeň i nadále místem, jehož součástí budou i bezdomovci. Domníváme se, že počty zjevných bezdomovců budou stoupat¹⁹ a to i s ohledem na zesilující ekonomické tlaky, které postihují už nejen nižší, ale i střední třídy (Keller 2011).

Má-li dojít k lepšímu zvládnutí situace ze strany města, považujeme za nezbytné, aby vedení města usilovalo o přípravu koncepcí návrhů a řešení. Na základě analýz, které máme k dispozici (viz sekce zjištění) je patrné, že populistické návrhy ve smyslu absolutního vytlačení bezdomovců z města Plzně, jsou nerealistické. Výsledkem by byla neúnosná restrikce, která by problém maximálně vytěsnila, nikoli vyřešila. Cílem by tak mělo být:

- (a) Stanovit, zda pokles investic ze strany Magistrátu do sociálních služeb je/není opodstatněný.
- (b) Přijmout strategii umožňující preventivní činnost práce mezi bezdomovci. Příkladem může být celá škála terénních programů – jako jsou odborné poradenství zaměřené na problematiku zadluženosti a jak se z ní dostat, rekvalifikační kurzy atd.
- (c) V návaznosti na terénní programy připravit navazující služby, které podpoří ty lidi v bezdomoví, kteří usilují o opětovné přijetí obvyklého způsobu života. Od zajištění krátkodobých aktivit (brigády a dlouhodobější pracovní příležitosti) po zajištění šance na zlepšení jejich bytové situace.
- (d) Věnovat zvláštní pozornost nejstarší věkové skupině 55+, která se do budoucna bude rozšiřovat.
- (e) Provést analýzu sociálně rizikových lokalit, aby případně zavedení/rozšíření služeb – včetně terénní přímé pomoci – bylo funkční. Detekování těchto míst může poskytnout prostor pro volbu strategií, jak zastavit nebo alespoň zpomalit (nejen) prostorovou (rezidenční) segregaci.

¹⁹ V roce 2009 bylo detekováno 179 lidí bez domova (Toušek 2009). Během dotazníkového šetření 8. února 2014 jsem jich našel 241. Je však nutné podotknout, že se oba sběry rozcházejí v aplikované metodologii. Jak jsme již uvedli, volili jsme nejstudenější měsíc a sčítání a rozhovory prováděli v místech přespávání. Vycházeli jsme z předpokladu, že osoby, které budou během sčítání zachyceny de facto představují nejnižší možný počet, jelikož může-li si někdo zajistit „bydlení“ (v podnájmu, privátní ubytovny atd.), učiní to. A naopak s přibývajícím teplým počasím jich bude, zejména na ulici, podle nás, vždy už jen více. Cílem tak bylo zachytit nikoli všechny existující bezdomovce spadající do kategorie zjevného bezdomoví, ale jejich nejnižší hranici.

Tzn. cílem by mělo být zabránění prostorovému vylučování a oddělování určitých skupin obyvatel od většinové části jejich spoluobčanů a bránit tak vytváření rizikových oblastí typu ghett, enkláv či tzv. citadel (Mareš 2000), jejichž sociálně-ekonomická rekultivace bude příliš nákladná, ne-li nerealizovatelná. Výsledkem by potom měla být cílená bytová politika. Ta by měla posloužit nejen k předjímání možných oblastí sociální exkluze, ale i jako nástroj zajišťující rovnováhu mezi reálnými možnostmi, ať už lidí na sestupné trajektorii vedoucí k bezdomovectví, či těmi, kteří se z něj pokoušejí dostat (Mikeszová, Lux 2013).

(f) Provést analýzu zdravotního stavu bezdomovců – neznalost či jen částečná v sobě skrývá potenciální hrozbu. Zdravotní stav u osob v bezdomoví je na základě dlouhodobé zkušenosti výrazně horší než u běžné populace (Dragomirecká, Kubisová 2004). Na základě zpráv městské policie, sociálních pracovníků a pracovníků záchranné služby jsou zdravotní problémy širokého rázu (kožní choroby, přenosné choroby, duševní choroby, nejrůznější formy závislosti). Nemoci ve spojitosti s ekonomickými a sociálními problémy vedou k tomu, že zdravotní zařízení se usilovně brání péči o takové osoby. Cílem by tak neměla být jen analýza zdravotního stavu bezdomovců, ale i (ne)dostatečné lékařské péče a řešení možného financování zdravotní péče pro bezdomovce.

(g) Vytvořit cílenou analýzu nejen zjevného, ale i skrytého bezdomovectví – tj. vytvořit mapu lokalit ve městě, které jsou obývány jedinci, kterým bezprostředně hrozí bezdomovectví. K tomu je zapotřebí rozšiřovat znalosti o strategiích, možnostech a struktuře osob v bezdomoví (včetně lidí ohrožených ztrátou bydlení), jež budou využitelné pro zlepšení jejich situace.

(h) Připravit dlouhodobou koncepci se zaměřením na resocializaci bezdomovců, která při zdárné realizaci otevře cestu pro zlepšení obrazu lidí v bezdomoví.

(i) Navázat spolupráci s dalšími velkými městy v ČR, které jsou nuceny se problematikou bezdomovectví zabývat.

Pokud nebude přijata dlouhodobější koncepce na řešení fenoménu bezdomovectví, budou všechny kroky jen nárazové povahy a většinou budou sklouzávat pouze

k volání po rychlém, represivním řešení. Nezpochybňujeme nezbytnost represivních kroků v legitimních případech, ale zdrojem koncepčního řešení musí být dlouhodobá strategie a součinnost všech aktérů od Magistrátu města Plzně počínaje, přes sociální odbor, městskou policii, neziskové organizace věnující se této problematice až po samotné bezdomovce. Bez rozšíření možností nabízených služeb pro lidi bez domova – tj. terénní programy, sociální byty, krátkodobé pracovní příležitosti, nízkoprahová centra atd. – nelze očekávat zlepšení v resocializaci bezdomovců.

Nedojde-li k přípravě a realizaci koncepčních kroků řešících problematiku zjevného i nezjevného bezdomovectví (včetně zapracování problematiky migrace cizinců), lze v situaci zvyšujícího se sociálního napětí v ČR očekávat nárůst konfliktů, které se ve velkých městech typu Plzně budou jen intenzifikovat.

LITERATURA

- Dragomirecká, E., D. Kubisová. 2004. „Bezdomovectví a duševní zdraví“. In: Česká psychiatrie a svět. Edit by Raboch, J., P. Doubal, M. Anders. Praha: Galén.
- Fitzpatrick, S., P. Kemp, S. Klinker. 2004. Bezdomovství: přehled výsledku výzkumu z Velké Británie. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky.
- Fitzpatrick, S., M. Stephens. 2007. An International Review of Homelessness and Social Housing Policy. London: Department for Communities and Local Government.
- Hejnal, O. 2013. „Anachorický bezdomovec: purifikace a transgrese veřejného prostoru“. Český lid 100 (4): 449-467.
- Hradecká, V., I. Hradecký. 1996. Bezdomovství – extrémní vyloučení. Praha: Naděje.
- Hradecký, I. a kol. 2007. Definice a typologie bezdomovství: zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR. Praha: Naděje o.s.
- Hruška, L. a kol. 2012. Studie o stavu bezdomovectví v Ostravě. Moravská Ostrava: PROCES s.r.o.
- Keller, J. 2011. Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Lux, M. 2000. „Sociální nájemní bydlení v ČR ve světle komparativního srovnání“. Sociologický časopis 36 (2): 157-181.
- Mikezsová M., M. Lux. 2013. „Faktory úspěšné neintegrace bezdomovců a nástroje bytové politiky pro řešení bezdomovství v ČR“. Sociologický časopis 49 (1): 29-52.
- Štěchová, M., M. Luptáková, B. Kopoldová. 2008. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Toušek, L. 2009. Analýza situace „bezdomovců“ v Plzni včetně identifikace jejich počtu. Plzeň: Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu při Katedře antropologických a historických věd Západočeské univerzity v Plzni (CAAT).
- Vašát, P., 2012. „Mezi rezistencí a adaptací: Každodenní praxe třídy nejchudších“. Sociologický časopis 48 (2): 247-282.
- <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>. (cit. dne 25. 2. 2014)
- Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1. ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

Příloha č. 2. Bezdomovci podle kraje trvalého pobytu a kraje sečtení SLDB 2011

Příloha č. 3. Monitoring

Příloha č. 4. Dotazník – instituce*

Příloha č. 5. Dotazník – ulice*

Příloha č. 6. Výpis měst, odkud respondenti přišli do Plzně

Příloha č. 7. MAPA – místa přespávání*

* Tato příloha není součástí elektronické verze určené k zveřejnění.

Příloha č. 1. ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

1/2

Bezdomovectví, sociální vyloučení spojené s absencí bydlení, je jedním z problémů, kterého se týká Strategie sociální ochrany a začleňování EU. Prevence bezdomovectví a reintegrace osob bez domova jsou otázkami, které vyžadují dobré pochopení procesů a mechanismů, které vedou do situací absence nebo ztráty domova.

FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS.

Typologie ETHOS vychází z principů, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovectví. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina vylučně

užívat (fyzická oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejlépe bydlení, nevyhovující bydlení – všechny tyto situace ukazují na *absenci bydlení*. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Tyto konceptní kategorie se dále člení na 13 operačních (pracovních) kategorií, v rámci realizovaného národního projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR byl vytvořen soubor národních subkategorií. Typologie tak může být využita pro monitoring bezdomovectví, pro vytváření politik a jejich rozvoj a vyhodnocování.

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
BEZ STŘECHY	1	Osoby přezívalcí venku	Osoby přezívalcí na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování	1.1.1	b
	2	Osoby v noclehárně	Noclehárna	2.1.1 2.1.2	b b
BEZ BYTU	3	Osoby v ubytovnách pro bezdomovce	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny	3.1.1 3.1.2	b b
			Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním	3.1.3 3.1.4	b b
			Osoby ve veřejných ubytovna s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení	3.1.5 3.1.6	b b
			Přechodná ubytovna	3.2.1	b
			Přechodné podporované ubytování	3.2.2	b
			Pobytové zařízení pro ženy	3.3.1	a
4	Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	Přechodné podporované ubytování	Bezdomovci v přechodném bydlení se sociální podporou	3.3.1	a
		Pobytové zařízení pro ženy	Ženy ubytované krátkodobě v zařízeních z důvodu ohrožení domácím násilím	4.1.1 4.1.2	a a
5	Osoby v ubytovnách pro imigranty	Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)	Imigranti v přechodných ubytovnách z důvodu imigrace	5.1.1	a
		Ubytovny pro migrující pracovníky	Osoby v ubytovnách pro migrující pracovníky	5.2.1	a
		Věznice a vazební věznice	Bez možnosti bydlení po propuštění	6.1.1	a
6	Osoby před opuštěním instituce	Zdravotnická zařízení	Zůstává déle z důvodu absence bydlení	6.2.1	a
		Zařízení pro děti	Bez možnosti bydlení	6.3.1 6.3.2	a a
7	Uživatelé dlouhodobější podpory	Pobytová péče pro starší bezdomovce	Seniři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě	7.1.1	b
		Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce	Dlouhodobě bydlení s podporou pro bývalé bezdomovce	7.2.1	a

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

Příloha č. 1. ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

ETHOS – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

2/2

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
NEJISTÉ BYDLENÍ	8 Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení)	a
		8.2	Bydlení bez právního nároku	8.1.2 Osoby v podnájmě (nemají jinou možnost bydlení)	a
				8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu	b
	9 Osoby ohrožené vystěhováním	8.2.2 Nezákonně obsazení budovy	8.2.2 Osoby v nezákonně obsazeném pozemku	a	
		8.3 Nezákonně obsazení pozemku	8.3.1 Osoby na nezákonně obsazeném pozemku (zahradkářské kolonie, zemnice)	b	
		9.1 Výpověď z nájemního bytu	9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a	
	10 Osoby ohrožené domácím násilím	9.2 Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1 Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a
		10.1 Policejné zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí obětí domácího násilí	10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policejné zaznamenané případy – oběti	a
				11.1 Mobilní obydlí	11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)
	11 Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1 Mobilní obydlí	Mobilní obydlí, které není určené pro obvyklé bydlení	11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)	a
		11.2 Neobvyklá stavba	Nouzový přístřešek, bouda, chatrč, barák	11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
		11.3 Provizorní stavba	Provizorní stavba	11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách např. bez kolaudace	a
	12 Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1 Obydlené neobyvatelné byty	Obydlené neobyvatelné byty	12.1.1 Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení	a
13 Osoby žijící v přelidněném bytě		Nejvyšší národní norma definující přelidnění	13.1.1 Osoby žijící v přelidněných bytech	a	

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

FEANTSA

European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL
Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL

194, Chaussée de Louvain n 1210 Brussels n Belgium n Tel.: + 32 2 538 66 69 n Fax: +32 2 539 41 74 n ethos@feantsa.org n www.feantsa.org

CZ

FEANTSA is supported financially by the European Commission. The views expressed herein are those of the author(s) and the Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein.

Příloha č. 2. Bezdomovci podle kraje trvalého pobytu a kraje sečtení SLDB 2011

Bezdomovci podle kraje trvalého pobytu a kraje sečtení

Kraj MS x Kraj TP	Hlavní město Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Pišeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Zlínský kraj	Moravsko-slezský kraj	Nezjištěno	Celkový součet
Hlavní město Praha	786	120	20	13	24	64	21	18	20	6	19	18	12	67	46	1 254
Středočeský kraj	33	843	13	3	1	8	15	6	3	1	4		1	10	13	954
Jihočeský kraj	1	9	499	4		6	4	1			1	1		1	2	529
Pišeňský kraj	9	8	3	267	7	2	3	4	4	3	2	2	1	1	24	340
Karlovarský kraj	6	3	1	3	234	3	2				1	1		1	1	256
Ústecký kraj	17	32		2	8	903	19	3	3	1	1	1	1	5	14	1 010
Liberecký kraj	3	3	2		1	5	228	2	2		1			2	13	262
Královéhradecký kraj	3	11	2	2		7	14	399	13	1	1	3	3	3	5	467
Pardubický kraj	3	3	1			4	2	13	496	2	5	2	1		5	537
Kraj Vysočina	19	9	3			2	4		2	314	5	1		4	4	367
Jihomoravský kraj	2	7	1	2	1	9	3	3	6	14	1066	4	6	10	23	1 156
Olomoucký kraj	2	8	4	1	1	5	5	4	1	1	5	955	6	23	10	1 033
Zlínský kraj	3	6				2	1		3	1	20	18	684	17	2	757
Moravskoslezský kraj	6	6	4	6	1	5	8	1	2		7	22	10	2460	36	2 574
Celkový součet	893	1068	553	303	277	1025	329	454	558	343	1138	1028	725	2604	198	11496

TP = trvalý pobyt

MS = místo sečtení

Příloha č. 3. Monitoring

Příloha č. 6. Výpis měst, odkud respondenti přišli do Plzně

Výpis měst, odkud respondenti přišli do Plzně	Mělník	1	
	Mladá Boleslav	1	
	Most	1	
Celkem: 238	Nepomuk	1	
Z Plzně: 113	Neurazy	1	
Neodpověděli: 5	Nitra	1	
Mimo Plzeň: 120	Nové Zámky (Slovensko)	2	
	Nýrsko	2	
Město	Nýřany	1	
Počet	Ostrava	1	
Bánská Bystrica	2	Písek	1
Bartošice	2	Polsko	1
Bezruč	1	Praha	3
Blovice	1	Přeštice	1
Bolešiny, Klatovy	1	Přeštice	4
Bratislava (Slovensko)	1	Příbram	4
Breznov	1	Púchov	1
Červený Hrádek	1	Rakovník	2
Česká Lípa	1	Remetské Hamre	1
České Budějovice	1	Rohožník	1
Děčín	1	Rokycany	4
Domažlice	1	Roupov	1
Františkovi Lázně	1	Ružomberok	2
Handlová	1	Skupeč	1
Havířov	1	Slovensko	5
Horšovský Týn	1	Spálené Poříčí	1
Hostině	1	Strakonice	1
Humenné	1	Stropkov	2
Cheb	1	Stříbro	3
Chlumčany	3	Štramberk	1
Choceň	1	Tábor	1
Chotěšov	1	Tachov	6
Karlovarský kraj	1	Tekovské Lužany	1
Karlovy Vary	2	Teplice	1
Kežmarok	1	Tisová	1
Klatovy	2	Toužim	1
Klesnany	1	Třinec	1
Kolín	1	Turčanské Teplice	1
Košice	4	Velké Ozorovce	1
Krakov	1	Vítkov	1
Krtíš	1	Záchlumí - Stříbro	1
Kutná Hora	1	Zbiroh	1
Levoča	1	Zbůch	1
Litoměřice	1	Zruč - Senec	1
Lomnice nad Popelkou	1	Zvolen	1
Lučenec	1	Žďár nad Hronom	1
Lůžany	1		
Mariánské Lázně	1		

© Katedra sociologie, Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni
Autoři zprávy: doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D., PhDr. František Kalvas, Ph.D.
Grafika a sazba textu: Jáchym Váně